

broj 10 – septembar/oktobar 2010.

Sadržaj

<i>uvodna reč</i>	2
<i>prevedena poezija (savremena ruska poezija)</i>	
Arkadije Dragomoščenko – Po ogledalima geometrije	4
Sergej Zavjalov – Kroz zube	11
Aleksandar Skidan – Crveni pomeraj	16
Jelena Fanajlova – Kao što je govorio iz dubine Kusto	23
<i>poezija</i>	
Siniša Tucić – Drugačije slažem komadiće svog tela	27
Marija Knežević – El Vijaero	34
Marjan Čakarević – Sistem	44
Dragana Brdarić – Stalna postavka	50
<i>o poeziji</i>	
<i>Savremena ruska poezija</i>	
Mirjana Petrović – Metamorfoze ruske švalje	55
Dmitrij Kuzmin – Posle konceptualizma	58
<i>pisali su</i>	66

uvodna reč

Deseti broj časopisa *Agon* u rubrici *prevedena poezija* predstavlja čitaocima savremenu rusku poeziju. U izboru prevoditeljke Mirjane Petrović, objavljujemo pesme Arkadija Dragomoščenko, Sergeja Zavjalova, Aleksandra Skidana i Jelene Fanajlove. Arkadije Dragomoščenko, koji se uslovno može smatrati rodonačelnikom čitave generacije savremenih ruskih pesnika, stvara polimorfnu i višeznačnu poeziju koja kroz preplitanje uticaja metarealizma, kako ga je definisao teoretičar Epštejn, i američkih postmodernih jezičkih praksi, nudi jedan metaforičan i začudno slikovit, ali i fragmentarno retorički pesnički ton. U poemi Sergeja Zavjalova koju ovom prilikom objavljujemo grafička hibridnost teksta ostvaruje priču o lirskom subjektu u kojoj su epski elementi na momente ironizovani tehnikom automatskog pisanja i svojevrsnog poetskog toka svesti. Sa druge strane, Aleksandar Skidan u svojim svedenim i eliptičnim stihovima neguje jedan hermetični izraz kao simboličku realizaciju koncepta o istorijskoj i svakoj drugoj prezasićenosti sveta. Na nivou forme, nešto je tradicionalniji izraz pesnikinje Jelene Fanajlove kod koje su elementi društvenog angažmana prisutni na jednom eksplicitnijem nivou.

Rubrika *o poeziji* ovog broja *Agona* je tematski povezana sa rubrikom *prevedena poezija* i donosi tekstove koji na panoramskom nivou daju čitaocima korisne uvide u savremenu rusku poetsku scenu. Dok je tekst prevoditeljke Mirjane Petrović koncentrisaniji na razjašnjenja poetika onih pesnika koji su objavljeni u ovom broju *Agona*, tekst pesnika i esejiste Dmitrija Kuzmina u prevodu Nataše Rašović pruža nešto širi osvrt na savremena strujanja u ruskoj poeziji.

U rubrici *poezija* objavljujemo pesme Siniše Tucića, Marije Knežević, Marjana Čakarevića i Dragane Brdarić. Iako suštinski svesna potrebe postmodernih teorijskih postavki i njihovih refleksija na tekst pesme, poezija Siniše Tucića nešto transparentnijim jezikom, duhovitošću i u određenoj meri rezignacijom odbija da se *a priori* svrsta u bilo koji unapred zadati okvir koji ne bi obuhvatao individualnu autorsku skepsu kao pokretača pesme. Poema *El Vijaero* pesnikinje Marije Knežević jeste svojevrsni putnički dnevnik pesnika-putnika, koji promišlja i konstruiše sopstveni poziv. Promišljanje ovog lutalačkog, odisejevskog identiteta pisca uz pomoć retoričnosti i dijalogičnosti poeme ispevane najvećim delom kao obraćanje drugom licu ostvareno je kao imaginarno putovanje od dalekih svetova nekadašnjih civilizacija do savremenog doba gradova i tehnologije, kao i od kolektivnog plemenskog iskustva do individualnog jezika. Fraktali iz speva *Sistem* Marjana Čakarevića donose čitaocima poeziju eliptičnog, razlomljenog i oneobičenog jezičkog izraza u kome se pesničke slike samo skiciraju i nagoveštavaju i u kome se pesnički glas, u isto vreme osmišljavajući poredak i boreći se protiv njega, probija kroz geometrijske tačke zadatog/tvorenog sistema koji je u isto vreme omeđen matematičkom apstrakcijom i telesnom konkretnošću. Simulirajući na tekstualnom nivou slikarske tehnike i slikare apostrofirane u naslovima pesama, Dragana Brdarić u ciklusu indikativnog naziva *Stalna postavka* pokušava da iz različitih vizura ispriča moguću traumatičnu priču, koja je u nekim momentima transparentnija, ali u drugim se oslanja na zamenu fabule naizgled sporednim pesničkim slikama i nagoveštajima, izneveravajući tako horizont očekivanja čitaoca.

Vladimir Stojnić i Jelena Milinković

prevedena poezija

Arkadije Dragomoščenko

Po ogledalima geometrije

Stvar, kakvu je već znamo

Poželeti neće ni jedna jedina stvar drugačiju sudbinu
(pretpostavimo da su u početku istovetne, ista im okosnica,
vreme, što povija im imena, protežnost).
Vazda se javlja nelagodnost, kada se desi da čujemo
da je stvarnost nešto drugo od onoga, o čemu je reč, kada
se reč po reč dođe do toga da se drugost znaka poklapa
sa onime što predstavlja budućnost,
al' ipak, gle, evo ih – preobražaji... Neminovni su,
kada učiš kako da prođeš kroz površinsko.
Ili ćeš moći da ko sočiva, što jedno za drugim nestaju,
poput loze, potekle ka izvoru soli,
oblikujući stupnjeve galaksija, purpurnog bljeska,
prikovanog za pomorca, – naravno, ako budeš mogao...
da pretvoriš u oštricu, nepodatne ni imenu, ni broju,
zrcalni rad klatna, luk mrmorenja.

Ili da se upodobiš crvu, da propuziš
po vijugavom opisu ruže i da zaključiš: rose is –
tek to is, ali ti nisi ti, jer si „ti“ –
omaška uslova, pomeren artikal, jer
ovde počinje ono, što, ako primetimo,
onda ćemo – o prorocima i predelima, gde nema ni traga pomena,
jer ništa nije jednako sebi, pa čak i u težnji stvari
da postane u sebi i izvan svojih obrisa istovremeno drugačija,
ostajući ne baš ista, već *nikakva* – to upravo i znači
ne prelaziti granice trenutka, a što se, jasna stvar,
retko kad dešava, bez obzira na beznačajne promene.
Mnogo toga se češće ne događa. U tome je suština događanja.
A što je delimično tačno. Hteli smo da ne budemo nikakvi,
i zato ako umreš, ostaje mi da grlim samo smrt.
Kada bogovi odlaze – štiti unesrećene.

<...> poput Heliosovog hoda izvan granica razuma, poput želje

da piješ samo so, kada zapne more u arterijama;
nasmejalo me, uostalom, nešto drugo <...>

Postoje trbuhozborci i uz to je poznato
da oni koriste usluge raspevanih marionetica. U predanju stoji:
(ovde, na stolu, gde je kafa, i senka mirođije):
navodno se početkom prošloga veka, ogrnuta putevima grada,
lutka do pojasa u snegu, posle izvedbe Un bel di vedremo,
pretvorila u promrzlo nauznak jezero cinobera.

Kosa joj beše rastrgnuta.

Noć je uvek vreme lomača, da bi se, stojeći na pragu plamena,
osetilo kako sećanje plete
osećaj svežine. Koliko god da je pisama,
bilo koje neosporno postaje prvo.

O čemu i Rothko pod sijalicom od 25 vati.

<...> Desi se da ne primetiš kako mesec na dve polovine
deli sanjivu oštricu jezera <...> voda, što se povlači,
razotkriva izbrisan hijeroglif na pesku <...>

Ništa ne označava značenje. Nadalje, na karti
jezeru je dato ime Elze fon Frajtag fon Lorinhofen
(sama je htela udvojeno von), tačnije, u čast njene glave,
što se kotrljala ko odrani Sirijus početkom milenijuma
po kaldrmi 102 ulice.

<...> Ali i tada ne počinji razgovor tako kao da je, eto,
unaokolo odblesak odraza, da se u muslinu urušavaju okna <...>
ili da ruka sleće po osi giljotine (je li tako bilo?)<...>

Purpur, Rothko, kraplak, oker, gomila, grimiz.

Jednostavnost je više od onoga, što se zove ćutanjem.

Je li istina to da ćemo u jedan od dana rane jeseni
ugledati na horizontu zaliva dim brodova? Je li istina
to da je svakoj stvari namenjen njen vlastiti san,
otisak što svetluca na stranicama vizija
(svetlucanje bezvredne folije, šuštanje useka,
tananih posekotina gotovo glasova iz senovitih vrtova)? –
antilopin rog, bronzana brazletna, koščat kljun ptice...
so, isušena na vetru,
širi se po staklastim odvodima krvi.

Tu se otvaraju, takoreći, koridori proroka.
Nekima uopšte nisu po volji pore gline, što samu sebe stvara, već

gobleni (srebro, oker, nokti mrtvaka, uvojci kose i kopriva),
što li te obuže jarost pri pomenu suncokreta?
Da nije zbog toga što neizostavno bleđi
zlačani zalazak pokolenja?
Fosforna krljušt što je sutra u nožu možeš sresti.
Drugi su u naplavama rečnim ustalasani mlečnom maglom,
prstima prebirući bez smisla po formuli pređe.
(još jednostavnije, pa to su polja promene, ali samo
u preračunavanju namere. Tamo nikoga ne treba pitati
za dozvolu da okačiš šešir na uho Atini Partenos,
da se izuješ kod klavira i da mrdaš nožnim prstima
u ritmu pesmice o Die Nebensonnen).

Budućnost: e to je tvar, kojom oni smatraju
da vladaju i to ne bez osnova. Mi delimo opšte mišljenje.

Kažeš, pa šta su proroci? Oni su forme,
isto tako bestelesno-bezoblične kao i flaše,
kao bezumnici čiste vode, zamućenost dolazi s godinama,
a njihova predskazanja su – naša „predosećanja“, ali uvek kasnije,
ne nalazeći potporu nigde (direktan pad),
tek u trenutku, kada jedno smenjuje drugo,
što je takođe preteško zapamtiti, kao onu oporu tačku,
u kojoj, na primer, pulsiraju leto i jesen,
ali u kojoj istodobno nema ni jednog, ni drugog,
i što se ne baš tako često, al' se ipak katkad dešava i u poeziji.

Čitaš: „*čitam nekoliko redaka*“.
Ali da prvo izmerimo – da bismo na kraju shvatili,
da je dužina iskaza jednaka moždanoj kružnici,
podeljenoj u tački zenita na radijus smrti.

<...> Ne pij sa prorocima. Ne večeraj sa bogovima <...> Postoje
različita znanja, Kratilov kašalj, bolni eho tetiva, Ransijerov
nemi govor, Skidanov redak, sasećanje pređe kod Glazove <...> Na
brzinu putem, a zatim levo posle skretanja kod topole <...>
Predeo, obeležen kao barzakh, gde „*novčić ne vidi ni sebe, ni
zlato*“ <...>

Ali smrt, i ona je preobražaj – čega i u šta? Ne skidaj se,
kad te ne zamole, – nego evo šta me interesuje podjednako
kao i to da nije tu tačku sprala rosa, artikal
u glas se pretvara, što diže se do sunca
(to ne znači da noći nema i da je rosu isprala svetlost),
talas okamenjen ko zid iza kog se svemir
svija u seme gorušice, početak stvari i proroka...

Možda će to biti početak „Kritike prljavog razuma“.
Jer ih interesuju dubine ogledala i daleki su od
 onoga što se obično naziva vremenom, pošto
je ono – oblast kretanja u kretanju: u njemu nema ni budućnosti,
ni dubina, kao što nema ni približavanja, materije, prostora,
promene veličina, – ono je ono, izvan čijih se granica ne izlazi.
Nadam se da smo ti i ja nekada bili vreme... Činilo mi se tako.

Nebo je sada svakoga dana sve prijatnije, niže i tvrđe,
ocean njime tera svoj opusteli obruč. Kako se zove stvar:
 „*cрта kod usta*“ ili „*osmeh?*“
(reči od plave gline što čeljusti je stisla),
i „*znanje*“ je na tom spisku, kao i „*zaborav*“, što odmah za njim sledi,
kao otisak novčića što je izgubio razum u presahloj fontani.

Video sam bačena tela, ostavili su ih oni,
što su po pravu vladali njima u avgustu 2010. godine. Neki su ih znali i pre.
Bezbrizno su otišli kao lišće, neko pre, neko kasnije.
Odmah pošalji upravniku vest da je njegova omiljena riba
 u nefritovom jezeru prestala da jede.
I lakonski dovrši: o lomačama za beskućnike u skerletnim šumama,
o cinoberskim jezerima, o filmovima u kojima je reči manje,
nego krvi po zidovima, o kopcima sklopljenih ptica. Nijedna stvar
 nije obuhvaćena svojim rečima, mada svaka,
kao i mi u školskim albumima, sve obuhvata
da bi se od svega izbavila.

Mogu se čitati kao kad prstima
predeš po zlatnoj krljušti, – ili, ako vam se više dopada, mogu se bešumno
 razgledati usnama.

Ali ne treba tamo gledati: stvar sklizne
 sa prozirnog kraja imenovanja
u san, u opipljivo, katkad u vino ko vest kada su rastvorena
 polja, prozori, usne, usta, krečni plamen.

Kada je mokra krpa poput Karavađovog krečnjaka i topi se
sporo u pepeo cigareta i neosporno je vino tamnije. Takvi
 su ishodi predosećanja slova, tj. bezimenih stvari,
zbog toga budi pažljiv, budi usredsređen,
jer te i jesu ove, tj. ti krvni sudovi, kojima kao da je olabavljeno
po porubu kraja nešto više, nego što treba, i nijedan, čak i da naredi,
neće krenuti škripcem u ukranicu paučine.
Piši: tamo, gde je za tebe bunar levo posle skretanja kod topole
 (prav put, krila naličja i lakoća porozne prašine),
kroz čičak, armaturu, bokvicu, kamilicu, preko jaruge,
al' padaj, pa padaj...jer za tri godine, znate li,

sunce će iskidati zemlju na komade.

A dalje – znamo. E tada sam shvatio da...

Ted Berrigan priča o shvatanju

*Aves quasdam rerum augurabdarum
causa natas esse putamus.¹*

U 7:30 izjutra sa šoljom kafe u ruci priđi stolu,
zaustavi pogled, prošavši kroz suženu anfiladu vida, –
Ne zaustavlja se metabolizam zenice,
već lagano odumire disanje. Jul je blagonaklon.
Meni ili već kome je predodredilo da vladam svemoguće leto?
Za neko vreme (za manje od pet minuta)
počinje nebesko razlistavanje stvari,
niz optičko vlakno sa nje se odvajaju trenuci,
u sebe se sažimaju imena poput tresetišta,
ka kome ide kopnom, ko po vodi, oganj,
prstenje na prstima, a svaki je slepilom zapečaćen namesto kamena.

Nadalje, ni korak dalje (ko je gazda u kući?) – (zadrži ravnotežu,
juče pukla Ahilova tetiva, što vezuje suvim žilama
mozak sa petom, a ova zna kako bude hladna voda) počinješ
da primećuješ maltene neuhvatljivo, ali slabovido
kretanje trigrama. Kažeš pesak, izvor, plićak, pa zatim,
da se ne ponavljaš, nabrajaš: prašina, papiri, prošlost,
ali pri tome uključuješ u spisak i telo
(tj. istoriju koja je uvek bez tebe,
ali koja ima svoja opravdanja),
što se na pedalj odmaklo od sebe (ne previše; al' ipak uobičajeno).
Sto. Obrisi šolje. Bez obzira na znoj
oštrinu čuva svaki ugao ko što Huserlovo ime čuva
zrnce liskuna što krhotinom povlači po ogledalima geometrije.
Stabljike mirođije. Zid.
Na zidu zraci, i zato je zid dva put viši.

Bez suvišnog pokreta ruke (tvoje mesto je prazno) prisećaš se opet
kako si se sećao kako si nekad negde pročitao nepoznate retke.
Njihov sadržaj u tom trenutku uopšte nije bitan.
A i da nije tako, zar je bitno?
Neodlučnost duše porađa dejstvo.

¹ Smatramo da su neke ptice stvorene za proricanje. (Ciceron, *O prirodi bogova*, II, 64)

Ali si se setio da je, dok si ih čitao, postalo „iznenada“ jasno
sve što treba da se shvati u ars poetica, – svakako, između ostalog
i o raznoraznim predmetima, uključujući i poeziju, i sve što je u vezi sa njom,
(mislim na račune, bušnu obuču, odbijanje da se probudiš,
laž koju nudiš kao umetnost bega i ostalo)
Između ostalog, to što ti govoriš kao svi ispalo je razumljivo...
ne, ne da nisam shvatio, mada, u stvari, shvatio si
da nisam pokušao da shvatam, nego sam jednostavno faktički shvatio
više od onoga nego što sam shvatao do sada, kada sam sve ovo shvatio.

Treba imati u vidu da pri tome nisam ni shvatio,
šta sam to onda shvatio, a ako tu sad treba delovati,
treba li ovde da objašnjavam da ništa ne znam
osim onoga da sam stvarno sve ovo shvatio
o čemu sam govorio, čak i to, kako se kreću delovi, uključujući i mene

izvan mene, koji uključujem u sebe oticanje peska, koji
uključuje u sebe hladnu vodu one noći, koja
nosi u sebi odraz peska i vode i onoga, ko
ju je posmatrao – eto zbog čega smo, kako mi se čini, stvoreni:
razjedinjenost u ovome nikad celovitom. Reci da nije tako.

O shvatanju (posebna primedba)

*I don't, in fact I don't think I've ever
understood everything there.*
Ted Berrigan

Ruka sleće ko nož zapanjujuće giljotine.
Od vratnih pršljena ka kosini, ka krstima.
Vidiš? Pokret ramena letimice i pokraj.
U oku uljevito izobličavanje onoga da je to
ono, što vidiš. Pa ipak ruka je znala
lice, usne, koprenu vlage očiju, nozdrve,
ključnjače, znoj pod pazuhom, miris sekrecije,
oporu svezu sluzi, – u ruci postoji takođe i
znanje tetiva, arterija, vena, tvoga srca,
mehura pluća, pora kože, sastav mozga...
Postoje reči: „biti sastavljen“.
Zaboravila si, što uopšte ne razumem,
pa na šta onda treba da se osloni naš spoj? Na veze,
smišljene iz dosade i u dokolici?

Stanje koje nikada ne prekriva inje

u past perfect savršenog écorché.
Jer je stvorena od krvnih zrnaca,
i njihovog odbijanja; al', gledaj, – u mokrom (ili
sad noćnom) oknu sklizne ponovo
u novo ruka bez ičega u njoj – izvan dodira.
Jezik nije za to da se govor iscrpe iz sumnje.
Ti si, kao i uvek, udaljena za fonemu. Posle
se može opisati tvoje kretanje sred grana,
molekula, muškaraca, šolja čaja, novca, gde
si uvek poluokrenuta. Ne razumem od čega
smo sastavljeni ti i ja kad se ruka od tebe vrati
kao spasonosni vetar. Kome da kažeš
da smo stvoreni da ne vidimo, da ne mislimo,
ali da znamo da, kao iz pakla, iz nas izrasta istorija.

sa ruskog prevela Mirjana Petrović

Sergej Zavjalov

Kroz zube

I. Konačni zaključci gospodina Terreo

En hommage a Zbigniew Herbert

1.

odlazi iz kuće	knjiška prašina nije obrisana	odštampano
rukom ispravljeno	omiljene korice	fotografije
dragih lica	kuhinjska vrata se ne zatvaraju: nabrekla	
sve		
kažem: sutra ću	sunce je visoko	blato na dnu bara skoro
suvo	hoće li stići on tamo	neće biti
i		a
gde	a i da kupi – ono što samo jedanput je to	dvadeset
dve godine pre	u drugim okolnostima	

**I on biće nalik maču u ruci anđela.
I neće se istupiti oštrica sečiva njegovog.
I biće lišen oba oka nevernik.
Jer biće zaslepljen bljeskom čelika Njegovog.**

2.

ipak sa njegovom anamnezom bolje nizbrdomišići na nogama će izdržati	sve
vreme nešto nije u redu	pa zapravo: niko nije bliže
ko	a nije se smelo ni ostati –
si ti posle toga	i ne možeš uzeti sa sobom
noć nije	dok se
survala	gušteri u begu
šta si	prosudi
uradio	krene kiša – sunce zađe
put	nije mi do refleksije
bitan	i poslednje ćeš propiti – odspavati
u jedno	oni ne deklamuju ništa gore
	da: niko nije bliže
	ne bi bio prvi
	i nemoj misliti da si isuviše
	sve se vraća

baš čudno: nema solidarnosti
kada vidim te prazne zenice

a toliko je bilo gneva

ali zbog nečega
pa i šta onda

Ja sam Gospod i Bog tvoj i dadoh ti u vlast zemlju moju.

Od velike reke Ra i do planina Rifej je zemlja moja.

Tako li ti revnuješ o posedu mojem?

Kada je pretrpan on nevernica i ženama njihovim i decom njihove dece?

6.

dospeo u grad
odavno
tuđini
naučio
prođe
ogromne
radnje
u

čita natpise kod ulaza
a o jeziku i da ne govorimo
u mladosti se sve kanio
ma i uopšte
devojke negovanih nogu

većina
pa ionako ga i sam nikada nije
a i ona nekako tako
tek okrečeni zidovi
ma i njih

I pade plamen sa neba velike jarosti Njegove.

I uragan gneva Njegovog obruši se na skloništa njihova.

I u ratu svetom iskopneše udari srca njihovih.

A pravednici se upokojiše na pašnjacima bujnim.

7.

na kraju glavni lik čini nešto, posle čega prisustvo pesnika u tekstu postaje suvišno; tada on, isfrustriran, izlazi iz njega, a na njegovom mestu se pojavljuju prvo bolničari, pa policajci, istražni organi službe državne bezbednosti, kao i novinari i snimateljske ekipe; oni će postepeno popuniti do kraja prostor na stranici, i biće nemoguće utvrditi logičan sled događaja, a kamoli vratiti se na početak i pročitati ceo tekst.

II. Vreme uništenja

En hommage à César Vallejo

Kabina – 2 zł.

Pisuar – 1 zł.

Za korzystanie z umywalki – dopłata 50 gr.

(Obaveštenje u toaletu železničke stanice u Osvjenćimu)

1. Svi su oni bili prilično neprijatni: nisu se dovoljno često prali; u društvu su se ponašali neprirodno, puteno se naslađujući svojim masnim vicevima.
2. Uostalom, svako na svoj način: i debela grubijanka Broha, sa ogromnim sisama, većito zasutim mrvama od kolača, koja se i ne udade.
3. I bubuljičavi Hercl, proizvod mezalijanse (od majke violinistkinje i oca bravara), koji je neviđeno lagao da uči za advokata.
4. I prilično zloban Srul, koji je odrastao bez oca, čija je baba čitav blok ispunjavala svojim kreštavim glasom, i nije znala da govori nijedan jezik, osim žargonskog; on je taj, koji je sa nepunih dvanaest godina dospeo u popravni dom zbog krađe.
5. Posle mu se već i tatica pojavio bez noge; izgleda da je i on odležao svoje (a postoji i takva psovka – otkinuću ti noge); čini mi se da sam prepoznao njegovu protezu: onako je rozikasta.
6. I zanesenjak Teul, koji je pušio i ždrao svakakvo đubre, samo da se ne bi zaduživao kod svog očuha, koji i ne dogura do buržuja; jedino, što me je sa njime zbližavalo: na žurkama je on ciguljao na violini ili drndao klavir; uostalom, prilično jedno, odnosno, ono što se kaže „sa dušom“.
7. Čak i živahna Rahela (jednom kada sam svratio kod nje, zatekao sam je bez njenih pamučnih belih gaćica), sa romanom „Stempenju“ u svojstvu „knjige za uzglavlje“, sa pesmicama Hajnea uz nepravilan izgovor, u principu, takođe je bila jedna neverovatna glupača, čak i ne baš pretenciozna.
8. One, što su bile pretencioznije (oblačile se evropski, brbljale na nemačkom, bez izrazitog akcenta), zapalile su, a da nisu dočekale kraj leta.
9. U jesen su lokalne barabe, što su po zidovima pisale: jebać židów, poginule na frontu ili su bili internirani; neke su streljali Rusi, a neki su otišli u šume.
10. Novi organizatori postojanja i vremena imali su naprednije higijenske navike; a oni, koji su im bili rukovodioci odavno nisu međusobno brkali oblike εμύ, είμυ i ίημυ; neki su čak umeli da čitaju partiture.

tako da autor nema šta da doda uz gore navedeno

III. Poslednja zabeležba u brodski dnevnik

En hommage aux poètes grèques modernes

*Tugujem za suncem i godinama koje dolaze
Odisej Elitis*

U znak sećanja na Irinu Kovaljovu

1.

a naročito je neumesno izgovarati imena bogova: Zevs, Posejdon, Feb (kao u dečjoj knjizi); to je kao onda, na poplavljenim ulicama Herakliona: u slučajnom bljesku svetlosti kako su samo

zasijali, očistivši se od pseće i ljudske nečistoće (podvig dostojan Herakla!), a onda opet: vetar i kiša, vetar i kiša;

prekinuta navigacija, otkazani letovi

šta čekamo ovde na agori okupljeni?

2.

a posebno mi je neprijatno zbog rečenica koje mi se vraćaju (čak ne ni rečenice – nego reči); pa ti si trideset godina (Odiseju, prevaziđen si!) čekao ovu obalu, ovo more; usput si svašta video; mogao bi se prisećati i pričati jako dugo; sve zavisi samo od raspoloženja (a ono teško da će da bude dobro po ovakvom vremenu);

nestade svetla, negde su se pokidale žice

Grčka, u međuvremenu, putuje jednako putuje

3.

a posebno je neizdrživo pominjati „uzvišeno“, govoriti „jasno“ (a najvažnije „jasno“ misliti), nadahnuto deklamovati strofe „velikih“; vidiš li na polju pamuka ravne Beotije (pozdrav Hesiodu!) ilegalca Crnca? to si ti, u zapišanim sokacima Omonije – otkačena skitnica (a možda je cinik)? i to si ti, takođe.

za pentakosiomedime i konjanike u zoru se cepaju rudarski čekići

zašto si uznemirio reči, zašto si ih uznemirio?

4.

a posebno je teško praviti planove za budućnost, polagati nade u monokratiju, aristokratiju, demokratiju (o, Platone!); pre ćeš poverovati gomili elejskog đubreta pokraj puta, industrijskoj zoni Eleusine, najlonskoj ciradi iznad naselja tebanskih cigana;

„herojsko“, u svom prvobitnom smislu

kamenom iz pračke kamenom iz pračke kamenom iz pračke

*sa ruskog preveli studenti 4. godine ruskog jezika i književnosti na Univerzitetu u Beogradu;
redakcija prevoda Mirjana Petrović*

Aleksandar Skidan

Crveni pomeraj

Sholije

lukovi mosta
točkovi mlina

trompeta poštara
i otvorena pruga metroa

< i Gete Gete naravno!>

ne naslanjati se
ne spavati

snažni
muški zagrljaji

sentimentalna budalaština

„umukni“
slova „M“ i „Ž“ su izbrisana

*

sve što je u vezi sa stvarnošću
ukus sapunice

tehno muzika sa vrata kafića
prolegomena

za svaku buduću metafiziku
imaginarna rešenja

katakombe

„nikada ne razgovaraj sa mnom takvim tonom“

crveno – mrka kuga
novi niz značenja

The sun is going so fast

brezice
poluprovodnici

snoviđenja
odsečeni nokti

otpor je uzaludan

*

reklama *Volva* i vulve
nila i sene oca i sina

(paralelizam
aluzije)

prazna mesta

teodiceja

za putnike sa decom

paronimska atrakcija

< ovo nije pesma >
ovo su teološki trikovi robe

samoreklama (otkrovenje

svetog duha
u apsolutnoj rastrzanosti

*

prvobitni idol
fetiš ili Gral

mesto epifanije

i nestanka

zakletve
i iskupljenja reči

opredmećivanja
pretvaranja u stvar

proći kroz otuđenje
razobličiti se

<estetsko iskustvo>

pretvoriti se u rafiniran leš
surplus value

sedefast trag

ne radi se o čoveku

sva njegova strast

nedokučivi fantom živog
prisvajanje irealnog

Poslednja stvarnost

.....
.....

„ja sam bukvalno raskomadana na delove”

*

napetost ili izuvijanost nerava
zgrčeni ili upaljeni organi

poseban kvalitet
neopisiva boja

jedinstven
i privremen oblik

(crvenilo.
stvrđnjavanje

vrelina
povreda vidljiva na autopsiji.

radi se o komplikovanim
derivativnim postupcima

uz pomoć kojih se određuje
suština bolesti

*

neposredna osetljivost
kliničkog pristupa redukcija

bolest kao ime jeste konkretno postojanje

uništavajući tkiva
kretanje ili funkcije

hirurška intervencija
zadobija telo

poseban kvalitet
neopisiva boja

jedinstven
i privremen oblik

lingvističke strukture *realnog*

(tako
da smo u pravu ako kažemo da

ako umetnost hoće da opstane
u uslovima industrijske civilizacije
umetnik mora da nauči kako da prevaziđe
u svojim delima raskol
između potrošačkih vrednosti
i tradicionalne razumljivosti

<raskol>

koji i jeste u suštini

pokušaj šoka

*

ni brda prezrelog vinogradima
ni tercina što obećavaju pročišćenje

utilizacija slike
monitoring

valorizacija pukotine među tvojim preponama
obeščašćuje imaginaciju

čisto trajanje rečenice
voditi ljubav

rušilačko blistanje
relikvija postavljenih u izlogu

zamisli
da si još živ

u potencijalu
u informacionim mrežama

blistave lomače
aura svespaljivanja

aura nestanka aura
<nazovi se Benjaminom>

autoerotizam i auto-
referentnost umetnosti

umetnički organ
izdrkan troprsko

krstaški rat
kapitala

uloženog
u krstaški rat

In <the> dead God we trust

*

u „Bitku i Vremenu” (na stranici
163) H. tvrdi:

i kao što se jezičko izražavanje
temelji u govoru

tako se i akustičko razabiranje
temelji u slušanju.

a šta on čuje?

škripava seljačka kola
motocikl

severac
kuckanje detlića

pucketanje vatre
kolone u maršu

<na tom mestu mi zatvaramo oči
i oslušujemo otkucaje srca>

<„Hana Arent šapuće *volim*”>

<dokumentarna hronika>

slušanje (tvrdi on)
je konstitutivno za govor

*

obezglavljen
hoda još četiri sata

pesma u prozi
o nežnim dugmadima

anđeo istorije sa svastikom
na srebrnim krilima

(njih ne može da skupi
permanentna katastrofa)

aleatorika
klinamen

selektivna sličnost
IBM

empirijsko određivanje pravila
(njih ne može da skupi

da li da kažem
da svi oni odlaze u tamu

nacizam dosledno dovodi
do estetizacije politike <ili smrti>

<drugim sredstvima>

<ovo nije pesma>
imenica <Celan>

<i Gete Gete naravno!>

neki smisao
makar u nedostatku i krišom

„videti Aleksandriju i umreti”

„ja sam bukvalno raskomadana na delove”

<neki smisao>

obezglavljen hoda još četiri sata

ali reći to
znači reći

obešen visi večno

sa ruskog prevela Mirjana Petrović

Jelena Fanajlova

Kao što je govorio iz dubine Kusto

Zemlja mrtvih

...Već dugo u Peterburgu sumornom
Spava duša u povijenom
Obliku, klanja se pred tronom.

Poput ptice šeta nad prestolom
Anđeo grada visokim mostovima,
Tankim lančićem okovan.

Pokrov nemačka carica tka.

Ovde dnevne zvezde ispisuju zaum,
Kao neprimetni odsjaj blica.
Na Smolenskom groblju u smiraj
Silazi sila u zimske grobnice,
Kao da je brzi samoubica.

Nad lađama lebde utvare
Nežne neustrašive vatre

Pijanice nadgledaju svet sa krova

Bliže četrdesetoj

osam-deset godina u out-u
mnogo je ljudi koji
šalju stvarnost u kurac

slušaju muziku iz Amerike
(koja i dalje bombarduje Jugoslaviju,
udružujući veliku medijsku moć
s ništa manje neverovatnim lopovlukom)

noću zovu iz drugog grada,

da bi i ti malo čula.
podešavaju aparat zgodnije.

živeti brzo, umreti mlad
nije nam baš uspelo, mada se težilo ka tome
(ko što reče ujak moje prijateljice,
vraćajući se kući kroz nekoliko dana,
ne stigavši do prodavnice)

ostala je neka trulež.
herojska mladost, romantična mladost, hipijevska
mladost se završava besmislenom dobi
između domaće i divlje životinje, tim pre ako se pojavi dete,
to jest, opravdanje; ovako – posao,
neki posao, ne bolji i ne gori
od ostalih, svi oni isti omiljeni autori i ploče,
portvejn kao u stara vremena.

Devojke kao i pre žive na drugom kraju zemlje,
Nepregledne, kao u stara vremena.

Ruski video – 2

Zato što gubi snagu omiljeni glumac Geri Oldmen,
Krvvari veštačkom krvlju u žbunju
Nitkov koji dobija metak i orden, –
Crvenkasti cvetić na gunju, –

I slika smrtne ljubavi tera na kikutom,
I stare ljubiteljke Žila de Rea,
Užas pogibije, žestoki pornić, i glad, i pohota
Više ne prave pionire u kareu,
Još umire ta epoha,
Ali ništa ne pobeđuje dobrodušnog fratra, –

Jer niko nije hteo umirati, tugovati, urlat',
I prazna je fišeklija,
I moral trijumfuje u bioskopu, a još i sveti rat
Sklapa oči mrtvoga kralja,
I benzin je na nuli, sad će se i odbrojavanje vratiti na start,
Gde postaje zlo pobediti baš to dobro.
Gde se i ne čini važnim dočekati jutro.

2

Na rečima – slab, u mislima – jačina
I ako se priča o izboru,
Onda isključivo u korist teškog pornofilma
I glave što se spušta pod sekiru.

I ako neko postaje režiser,
Scanarista i majstor skandala, što je seronja i lupež obični,
On pravi film o kom će
Ispričati bajke i ispevati pesme slični.

3

Na rečima slab, u mislima jačina
Kao što je govorio iz dubine Kusto
Razornog uticaja silina,
Jača je i puta sto.

Vostani, markiže, vostani, i gledaj, i pazi,
I momčiće – taktičare primi,
I naslikaj nevideni razvrat
I smrt besmisleni, ma i o njoj da l' je to – kaži,
I o tome što nijedan neće nazad?

sa ruskog prevela Ivana Čukanović; redakcija prevoda: Mirjana Petrović

poezija

Siniša Tucić

Drugačije slažem komadiće svog tela

Šuma četinara

Militantni avangardisti napuštaju XX vek,
Sa šlemovima na glavama marširaju u dubokim cokulama
Pre toga su pojeli hamburger u MekDonaldsu
I preživeli pogodak tomahavka.

Pesnici napuštaju poeziju
Jezik je dezintegrisan
U modi je neorealizam
Projektovan na belom platnu
Amfiteatra medicinskog fakulteta.

Pustite me da se odmaram
U šumi četinara
I mirišem kutiju šibica u planinskoj brvnari
Buka se čuje u šumi
Avangardisti su preživeli
A nisu dovoljno daleko pobjegli.

Nije ostalo ništa
U stomaku je goveđe meso
Razrušeni restoran
I krater u dubini

Ne znam izlaz iz šume,
A želeo bih da budem vođa
U šumi se račvaju putići
A jezik je dezintegrisan
Iz šume nema izlaska
Neumesno je preživeti
A još je neumesnije
Pojaviti se pred publikom.

Vojska je odmarširala
Slika pakla je nejasna

Buka se više ne čuje
U stomaku goveđe meso.
Pustite me da odmaram
U šumi četinaru
I da zapalim brvnaru
Sa jednom kutijom šibica.

Kolona

Da sam znao da će mašina ujedati ljude,
otišao bih u šumu,
i ne bih gledao na zapad
i pevao u urbanoj koloni.

Pacovi grickaju ostatke salame
Na đubrištu,
Iza hipermarketa
A svinje šire zarazu.

Da li verovati društvu?
Ili poslušati Rusoa?
Zamisliti devojkju,
koja šeta parkom
čitala je Oстера, Tolkina, Murakamija...

Žene idu u biblioteku,
muškarci su odustali od svega.

Ako je pozornica stejdž
Svi se lomimo na sceni
Po popločanim behatonima
U urbanizovanim parkovima
Još uvek opstaje kolona
Okrenuta prema zapadu.

Muškarci odustaju od svega
Žene rehabilituju kanon
Kolona je sve manja i manja,
A svinje šire zarazu.

Bulevar Evrope

I onda sam krenuo
Bulevarom Evrope

Prema nečemu, prema severu.

Nisam se plašio nepovoljnog vetra,
Antene su mirovale na ravnim krovovima zgrada.

To je bio dobar znak.

U zgradama stanovi.
Pored bulevara
Kuhinje, sobe, kupatila, predsoblja, terase,
Vrata, prozori, stolice, stolovi,
Kreveti, slike, ormani, tepisi.

Trebalo je nekuda pobeći.

Žabe su mirovale u travi
Krenuo sam prema nečem divljem,
Prema selu,
Prema severu.

Pokraj bulevara,
Šuma je zloupotrebljena
Ekranskim prostorom.
Izmasakrirana granatama iz prošlog rata.

Nisam se molio,
Glasno sam disao,
Sobu sam ostavio,
I kuhinju, i predsoblje, i kupatilo,
Prevrnute stolice,
Uništene stolove.
Slike, koje više nisu postojale.

Znao sam da moram nekuda stići,
a svet mi je polako izmicao pod nogama.

The End

Da li je još uvek moguće publikovati
zapečaćenu sobu
iz koje više ne odjekuje
egzistencijalistička praznina?

To je ta soba.
U njoj više ne leži čovek

okupan u mlazu krvi
nema ni avangarde
iako su primerci *Svetokreta*
pobacani po parketu
a personalni računar u uglu
osmišljava strategiju
proračunava strukturu ekspedicije
koja će osvojiti severni pol.

Sve je tu,
ali čoveka nema.
Ostao je samo
loše osmišljeni manifest
i nekoliko zaboravljenih slova,
a znakovi interpunkcije
nikada neće igrati kolo
na zelenoj livadi.

Publikacija je zatvorena,
zapečaćena.
Ekspedicija neuverljiva.

THE END.

Virtuelna askeza

pisano 2000-te

Virtuelni asketa živi u gradu.
Posmatra zgrade koje nisu zgrade
autobusi kao vetrenjače
konture grada naziru se
kroz viskoznu tečnost koja curi
iz asketskog oka.
Virtuelni asketa u virtuelnom asketskom tripu
svaki dan virtuelno utripovan u ulice grada.
Asketa jede pasulj i grašak
prolazi kroz parkove
pešačke prelaze
galerija saobraćajnih znakova
ulica je opsena
grad je virtuelan
i sve se u njemu sporo kreće
i panteizam
znakovi, crtice, reze...
Panteizam

fašizam
grad još dugo može biti virtuelan
asketa sprovodi praksu
virtuelnu katarzu ulicama grada
stiska zube
prolazi pored breze
ubeden da živi
autentičnu askezu.
Nekoliko godina nije izašao iz grada,
ali još uvek ne shvata
suštinu sopstvenog položaja u njemu

Razbibriga

Još uvek smo osuđeni
da živimo u zgradama
između šest kula,
iako je XXI vek.
Zgrade su pristojne,
i u njima žive pristojni ljudi,
sa pristojnim knjigama,
na pristojnim policama.
Još uvek smo osuđeni
na male stambene površine,
iako su naši roditelji,
dizali anarhističke revolucije.
Još uvek smo nesrećni,
dišemo isti vazduh
trunemo
u pokretljivom nekretanju.
Čitamo časopise,
temate iz prošlog veka,
sve je to samo pusta zabava,
razbibriga za dosadna nedeljna popodneva,
psihogeografija i situacionistički manifesti
sve je to naša privatna stvar.
Još uvek smo osuđeni na pristojne knjige,
pristojne stanove i pristojne ljude,
Vere Pavladojske i Hazarske rečnike.
Dišemo isti vazduh, pijemo istu vodu
gledamo isto sunce, jedemo istu zemlju.
GUTAMO ISTU SPERMU!
Još uvek smo osuđeni
da živimo u zgradama
između šest kula

i sve je samo razbibriga,
zabava za dosadna nedeljna popodneva.

Prazna livada

Možda će zaspati na livadi
Na praznom brisanom prostoru
U 21. veku
I neće moći da rekonstruiše
Makete svojih snova.

Maketa stoji u njegovoj sobi
U pamučnom zaštićenom prostoru
Izostala je šivaća mašina
U niši na zidu
Visilo je bioskopsko platno
A superosmica je projektovala male slike
Nekadašnjih snova, nekadašnjih života.

Nacrtana je ulica
Najduža ulica
Simpatična maketa.

Likovi od plastelina
Hodali su ulicom
U zelenim pantalonama
Sa šeširima na glavama
I pištoljima u rukama.

Znao je da će sanjati
I preživeti najdužu ulicu na svetu.
Čitava rekonstrukcija je predodređena
Ali on je sve zaboravio.

Ostala je samo prazna livada.

Nasred puta

Nasred puta izbušena rupa u asfaltu.
Unutar rupe moje telo
Rasparčano na komadiće,
Kvadratiće i trouglove.

Gledam u rupu,

Gledam svoje telo
Kanalizacione cevi
Obložene sunderom.

Prekomponujem odnose
Drugačije slažem komadiće svog tela
Dižem glavu gore
Uočavam zgrade.

Pijem vodu koja kaplje iz oblaka
Oblak se širi nebom.
Iznad oblaka rupa
Iznad oblaka sunder
Iznad oblaka moje telo.

Oblizujem usnu jezikom
Sam sam na ovom svetu.
Kad će sve to proći
Kad će sve to proći.

Marija Knežević

El Vijaero²

Tebi to pričam – zlo oglašenom:

Večiti Putnik, dovikuju ti koji za sebe govore *tvoji*,
U čijim knjigama piše: Ničiji.
Iako oduvek po svojoj volji bezimen
Nisi spoznao daljinu
Veću od osude
Da svuda te ima umesto da sa *svojima* provodiš vreme
Jednog ognjišta i kružnih priča o *vama*,
O zavičajnoj gladi, bolu i ostalim „krvlju ako treba“
Čuvanim licencama čopora.
Svuda ga ima – poglavar reče – osim tamo gde je *sâmo*
Naše seme – u Istoriji!
I pleme se pokloni.

Nisi ni mogao pristati da bivaš
Odabran za patnju, njoj zaveštan kako nalažu
Rođeni tvoji od reda strani.
Svet pogledao s osmehom,
Setom podojen u zametku
Od suprotnih sumnji stvoren jednom
Nikada pomislio da sebe menjaš.

Svet je čudo! – primio si porodično
Tumačenje cilja: kada prvi put budeš
Podigao sidro, odmah si stigao!
Tu. Kojekuda.

Imanja duše naslednik si i čežnje
Nedeljivih plantaža u koje ceo trud
Ozaren ulažeš, a niko ti nije rekao.
Ti, koji ceo jesi osećaj za sveto,
Beleg nežnosti i ljubav spram ljubavi

² *el viahero*, reč koja na španskom jeziku znači i putnik, i putnički dnevnik, ali i naziv za jednu od ptica selica.

Trajanja što nije tek mesto već jedini
Dom strasti nad strastima.

Tebi tugom nomada osnaženom
Čija koža još po ranim lozama ne pušta kiselinu jednoličnog
Naklapanja o broju pogroma što raste mitskom brzinom,
O sudbini zatiranja plemena i stoga
Stalnom umiranju za samo jednog postojanja.
Tebi,
Neoprostivo živom.

Odbeglom i spasenom prvim putovanjem
Koje si pre koraka nazvao šetnjom,
Sa pocepanom mapom sreće nehotice
Zaostalom za sandalom
Proslavio u sebi krikom
Dar izbivanja samog:
Ja idem, ili se to svet poda mnom kreće?!

Samo tebi, koji već znaš.

*

Takvom ti kažem:
Ima nas stvorenih da budemo otisnuti –
Dopuna Odisejeve posade –
Neupamćeni stihovi nasušni za one što nose
Snažnu poentu – zbog koje se peva.
Lebdeći, plovni, a jednako u stremljenjima zemnim,
Pristali uz jednostavnost, uz tuđu reč *naivni*
Van prevoda
Dobrote željni, ljubavi taman toliko
Koliko nikada nismo to rekli i svega
Na šta plemenske sudije polažu pravo
Otkako mislimo da znamo
Ljudske naravi.

(Naša sloboda je nepoznavanje
Samodovoljnosti kojom se poje
Bezбриžni bogovi dok samo svoje
Teške razgovore vode.)

*

U čunu za koji se priča da je Njegova šaka
Evo te s ponudama rečne pijace: svega ima!

Jezik tih ljudi ne prepoznaješ. Ali ruke ne greše!
Rukavi, narukvice, mladeži, delte žilā govore!
Tako lepi prsti kada se do kraja pruže da pokažu
Žuti znoj ananasa, crvene odore paprika,
Ulov školjki i krabe dok se još mrda
Na postelji od palminog dlana!
Moguće je da se zove Tajvan ta struja
Kuda te sigurna u lepu reč vodi Sarasvate.

Ovde, gde si lud od boja, vidiš jasno:
Mudrost, nasuprot laičkim nagađanjima,
Uzgaja upravo to što smesta proždire:
Praznik slika i glasova uzima i odmah vraća
Mlada lica svih doba nevinosti
Sa kojih spira višak zaveta plemenu
Ponizna pred Uroborosom
Molitvom radosti obraća se
Igri lampiona jer – ona pamti igru!
Sva od zanosa, u reku prerusena ne dopušta
Čulima da ne budu budna.
Drevnu moć kružnice
Čun ti ovaj saopštava:
Čuda stvara Sarasvate!

Omamljen slavljem, prenut
Naglom srećom lakoće
Konačnog razumevanja:
Težina besmisla je sopstvena mera.

Privid ništavila je uistinu privid, nedužan.
Niko nije kriv! Dlan zahvata reku, ispušta
Vodu obeleženu. Zapis natalni,
Zapis naknadnog učinka
Voda pamti.
Grešno je gubiti vreme.
Ali to samo putnik zna. Dalje!
Samo dalje od one obale na kojoj peva
Na jedan način lepa malodušnost.

I sada je to moguće Varnasa.
Odlazeš veslo, uspravan, sklapaš ruke,

Utom se spuštaju kapci, povija vrat, čelo.
Niko ti nije mogao reći, a znaš da rodom,
Životom odatle si potekao sa ove obale
Za koju narod na jeziku koji ne razumeš
Nikada nije rekao da je ukleta.
Niti je ma šta prikazao: nakit, oružje,
Omeđen osmeh gostoljublja, ništa
Porukom umrljano;
Do nauk mira i talog lepote
Umetnosti pripadanja
Svemu što voli
To voli tiho
Od sebe samo.

*

Jutros si osvanuo u polju ljubavi.
Polubudan još tako siguran u kraj
Leškariš na zastavi zelenoj i žutoj,
Vonj vlažne zemlje obljubljen
Jak udisaj sna klice o plodu
Potonjem s prezrelim se stapa.
Prija lenjost, prija najava budućeg
Nestrpljenja ratarske snage. Kuca krv.
Nastojiš da se setiš gde si ono beše zanoćio? kada?
Ali bilo dana blago te polaže na kolena:
U sebi, tamo gde je najiskrenije, kažeš hvala Suncu,
Govoriš hvala Majama, hvala osećaju za vreme i zlatu
Jer se ne vidi glasno blagosiljaš
Ovo more kukuruza u koje se ljubav prurušila,
Jutro što je i danas osvanulo!

Hvala mirisu cveta koji ne žali zbog kratkog veka.
Hvala zemlji za svaki čas kapi.
Slava razlogu da ovde si
Pristigao – ruke šašā kazuju –
Gde telo pamti gipkost pokreta
Rituala Hvala.

O, tako je dobro biti ja! – izvikuješ na svom jeziku
To što svako posvećen razume. Pa i taj kukuruz sav
Od mudrosti prehrane izveden. Ne manje ljubavan
Nego što je pretpostavka o ogrlici mlade Inke
Zagledane u pogrešnog gospodara koju upravo
Pripoveda neko ko ti pruža vodu i med,

Potom sir od mleka lame i komad pogače
S ukusom deljivim u svim poljima sveta.

O, kako su dragoceni ovi trenuci pravog uživanja –
Ornost nabujala kad uminu moranja,
Bliskost simbola, poput odeće zavitlana
Tumačenja daleko od slasti nagosti
Kada znaš da je klobuk značenja napet do pucanja,
Kada zove nepročitan tekst napuklog tla,
Kada sve poručuje da može da sačeka,
Jer unapred ima sopstveno vreme.
O!

I kako je blaženo saznanje o zapravo
Tako lakom prekoračenju granice
Iz reči u reč vratiti se za tren
Slučajnim onomatopejama.

Sa tog mesta na kojem si se probudio
Po nalogu boga-zmije koji te mije
Pogledom dobroćudnog starca,
Neupućen, a zdrav i radostan,
Da, tebi pričam,
Koji spokojno ispijaš gutljaj iz kljuna orla
S jednakim poštovanjem
Odlazeš zalogaj sočnog voća
Na mestu obilnih i po svoj prilici
Upravo zbog toga suzdržanih istorija.

Na mestu koje ne odvaja
Trenutnu matematiku pčela i jezive naslage osvajanja,
Van službene kružnice zahuktalog sveta.
Na mestu umnijem od potonjeg sveta.
Na mestu na kojem je svet živeo, samo nekad.
Tu, gde je davno pre tebe kročio stranac opčinjen papagajima,
Ali ni približno dobrih namera poput ove tvoje, jedine –
Da probudiš se i kreneš dalje.

*

Tebi pevaču.
Mornaru – čitaču znakova.
Pogledu susreta ribe i ptice.

Tebi koji ne pišeš dnevnik.

(To kapetanu priliči da umišlja
Dužnosti kojih je razrešen.)
(To se boca uz hrid leči
Od prišta etikete i lepka.)

Tebi od doživljaja
Saveza zaborava i mašte palom
Ispod pogleda prizor sam
Otvaraš novi pred svaki san
Nezavisno od tada već tuđih
Naloga umornog tela.

Ti koji ne pišeš, ti primaš
I tek povremeno predaješ.
U nekim lukama te zovu pisac.
Ne prihvataš, mada ne zameraš
Usamljenost nesmotrenih naziva.
Razumeš zapušten bol nehaja.
Predan
Čuvaš svoj poziv
Putnika.

*

Umesto gluve grimase starosti
Pamtiš što nisi video najbolje
Krepkost štedi domišljanje.
Zrno na vrhu peščanog brega,
Sev hica strele,
Tren traga i kopita,
Dobivanje slapova,
Setni pev Afrike
Zanjihan ritmom okeana.

Voda udara. Nebo je razglas.
Dama svuda peva džez.
Zvuk nalik letećem ćilimu
Nosi od bara do čadora do antene-
-Barjaka sred mongolske visoravni
Čuješ svet višeglasjem udivljen.
U doba predaha svetlosti
Poluprazna čaša ostaje
Verna mrtva priroda
Pesme sopstvene
Sobe što sanja potpalublje.

*

Ali sada
Umalo da stradaš od metalne zveri!
Napad brzine i smrada – gde si?
Usnio? Živ? Pobogu! Kuda kada
Bespuće gužve tesno od buke
Kopno je iz predanja o senilnom
Bogu grada koji je smetnuo s uma
Fatalni potres s epicentrom tuge
U svakom prolazniku.

Izgreban brutalnošću ulice
Prizivaš košnice namah sitan
Pred umobolnom visinom betona
Iz čijih slepih rupa trome
Izmilele su žene s plastičnim kesama
Izdužene kao pogled iz boce, majke,
Teško poneki otac krene da izbaci đubre
I krišom pokuša – sve iz sebe.

One skakuću, smešne i nervozne
Kroz riku ulica provlače topot kopitara,
Tovar očaja u prozračnim kesama
Neprimećen,
Jer teško je videti ono što se providi.
Tek asfalt dotaknut trudnom plastikom
Osmehne se bivšim zubom uličara
Majkama-vojniciima bez čina
Na doživotnim manevrima.

Novembar je, pročitao si na zgradi od stakla
Datum, vreme, temperaturu, *Seiko*.
Nenavikao na kalendar, postojanje u ciframa,
Mokar i promrzao prevodiš uragan sa jezika
Kopna gde nikada ni bi pristao
Osim nasukan.

U jačim udarima vetra
Prolete bogatašice nošene implantima
Lake, čudiš se, iako s jedrima od krzna,
Sve od reda liče na flamingose krakate
Bljesnu korak-dva do zjapa vrata limuzine
Za to malo vremena popune prostor mišićima,
Žene zavišću, nebo parfemom, muškarce

Zovom ne-majke iz čije glave nastaje
Boginja ugađanja čistim seksom.

Krećeš ka mostu kako naknadno saznaješ
Slučajno izbegao kola hitne pomoći,
Bahate policijske automobile,
Nasumični stampedo svetine,
Iznenada hronično umoran
Koliko ne znaš nemaš pojma
Širiš ruke da pridržiš poderana čula
Padaš iako te možda nisu ni dodirnule
Merdevine vatrogasne brigade.
Obrušen, razabiraš ljudske glasove:

Spasilac je upravo izronio nesuđenu utopljenicu.
On je radio svoj posao. Voda je bila njen izbor
Spasa od samosažaljenja. Svet se sjatio
U Događaj impulsivno njušeći tragediju
Nesit navalio na ostatke bajate katarze.

Čuo si narod razočaran, osetio ravnodušnost heroja.
Ne znaš kada si zaspao, probudio se pod mostom.

I tu je bila ona – prvo što si ugledao
Dana pod brojem tim i tim na zgradi od stakla
Podsećala je na kraljicu pčela moguće
Uporna u mahanju, žuta od jutra i blata
S punim pravom svaku reč si upio
Uživljen u osujećeni vir:
Tužila je gradske vlasti dok si spavao
Zbog ometanja rada nad sobom
Zatražila novu stolicu jer nema para –
U tome je poenta – za kupovinu inventara
Dosta joj je nasilja prismotre
Beskorisne organizovane humanosti
Usled koje je mokra išla peške po uraganu
Na zgradi od stakla nazvanom novembar
I pljuckala trave čitave noći sve do jutra
Kada si je saslušao.

U ovom gradu sve su tuge iste – ništa drugo
Nisi mogao da pomisliš – baš kao i sreća,
Samo se po besu razlikuje
Makar ova žena što liči ili jeste
Kraljica pčela.

*

*Bolje vam je bez mene, sve moje ljubavi.
U najgorem, biće vam isto. Imajte strpljenja.
Čitajte Arijela kada vam se učini da nedostajem,
Uzajamno se gajite sa salatama onako kako je
Meni uspeva pita od bundeve – može svakom.
Vas, deco, volim suviše da bih vam bilo šta poručila,
Volite stalno, ne osuđujte, kako ste i do sada
Umeli da raskrinkate strahove
Pre nego što se pruruše u plin, lepljivu traku i vrata
Od stakla naduvana kako to samo staklo zna krhko
Lomno s večnošću da sebe zavarava.
Dopustite da se smiri moja glava
U rerni koja vas je hranila umesto majke
Jer ja nisam ono u šta sam se zaljubila,
Nisi moj suprug, niste moja deca,
Obožavani! I stoga evo već bivši
Saputnici začaranih pčela.*

Tako si upoznao Silviju.
Talenat ličnog iskaza
Iskrenosti testamenta.
Smelost napuštanja tuđih želja.
Odluku emigranta da prekine
Svaku vezu s nedoumicama.

Kada je sklonila glavu,
Zapevale su njene ruke
Usadene u travu, upletene u džempere,
Milujući kroz njegove vlasi, pore,
Sve žene sa kojima je vodio ljubav
Njen muž-dete prestravljen
Samo jednom lukom koju može voleti.
Ruke matice ponovo spretne u svom
Lavirintu ćelija gde se oduvek zna
Mesto svake tegle, otpalog dugmeta, stiha,
Sada mirno polažu melem na njegovu krivicu
Bistrim instinktom
Kupaju decu vešte
Da ne skvase im san.

I tako si poželeo da se nastaniš
U mestu Plat
Čuvenom po medu i putovanjima
Diljem narodne pesme.

*

Sve si stekao plemenitošću
Neposedovanja.
Usvojili su te kuća, vrt, pas
I povrh svega komšija.

Skrasio si se tu sa sobom
Odvojenom za nemire
Pod krovom dovoljnog neba
Jednog izbrisanog crepa.

Možeš da koračaš slobodno jer ovde
Nema povratka, nema odlaženja.
Možeš divljinu da nazoveš usevom.
Oluju da doživiš lepotom.
Možeš nikada da ne zavoliš zimu,
Kako si jednom pozeleo,
Niti bilo kakav lažni značaj težine.

U ovom mestu gde ništa nije prestaro da se vine,
Premlado da gubi vreme u odrastanju,
Možeš da si gost i stanovnik dnevnog
Obnavljanja riznice netaknute doline,
Možeš da čuješ dubine u porodičnim
Pričama korenja, usađen, iznikao,
Zatalasan ili drevno rešen kao hrast
Nepomičan s mislima lakšim od prašine
Okupan svetlošću iznad kišnih oblaka.

Marjan Čakarević

Sistem (Fraktali iz speva)

Četvrta vrsta (Jezik)

U širenju nehodično
nulica konstrukcija
belo na belo na belo
kubični krugovi
horizontalno horizontalno

Preko bezgraničnih polja
metrika jedinica
produžiti diverzija
do mrtvih fraktala
možda dimenzija

Iteracija disperzija
svetlosni procepi

Imena vrisnu
i sabiju se
ispod jedne tačke

Peta vrsta (Svetlost)

Žile tame
srastaju
kao sopstvena zabluda
iz čista mira

Gde sanja dinamika
ali disciplinovano
samo disciplinovano
dobre kolone
oštro a sitno

ono kao

udaraju zaudaraju
određuju prioritet
milo jogunstvo

Treća vrsta (Ritam)

Tu se igra prepušta
čija je mikrodinamika
iz pukotine ili bočno

Hrpa je u pripravnosti
ono u grču

Zavijaju vrište
da preuzme
nakostrešena masa
rešetka kvadrat
u instinktivnom pucanju
bela mera udarac
dvojka šestica ista je

niz nabrekle ritmove
dokle
razbiti svu tačku frazu

Divlji silikon (Život)

Silikonsko nebo
vrišti u tubi
telom uz ivicu
vrtlozi ga zaokružuju

Ejakulira prazno
žilavu lepljivu imploziju
guta prostor
svetlost energiju
lovi želatinastim zglobovima
rastegljivim naponom

Besno dete
u beskonačnom uzrastu
da ni tačka na tački ne ostane

Fraktal fraktala (Život)

Ako se iskosi
izuvija sebe
u toj nemogućnosti ohrabri
nehotice iscepa sistem
prvo u sebi

Rastegnuti se
premostiti belo sobom

Ostaje fraza
na tajnom jeziku
period zapamćen u praznom prostoru
mami

opkoliti se zarobiti
u kockastom mehuru
iz sive zone izleću
fraktali ekstremiteti
izdužuju se
prelivaju preko sebe

u odsečku energije se promene
tkiva presvuku
ivice granice se pridignu

fraktal fraktala
nežni falus

Pukne ton
u tački sruši svet

Levo (Život)

Suzbiti mehanizam
u tri lepa fraktala

hijerarhija
napregnuti se

stisnuti u

jezgarce oštrica
strahom pritiscima
nadositi se masom silom

do vitamina ritam levo
san levo

Tačka (Psihogeometrija)

Gleda se
potvrđujem se

Elegancija

Trougao (Psihogeometrija)

Ako se levo umore
u trećoj tački je spas

lice naličje

Kvadrat (Psihogeometrija)

Ja u svakom uglu
u dahu

crno magično telo

Kocka (Psihogeometrija)

Grubo
na prvom
na drugom

crvena kocka
višedimenzionalna
u oba pravca

Tačka (Hajp)

Tačka je hajp
hrani sistem
jedem sistem

Fraktal (Hajp)

Fraktal je hajp
postdimenzionalan
novo novo novo
dominacija oštrica

Sklek (Gimnastika)

Mišići su zategnuti
na portalima pratiti parametre
temporalnu dinamiku
projekcije periode

uštinu nerv spacijalis
zglobovi kohezioni faktor

Udah koncentracija
napon grč
izdah

sklek je kontrola
prva granična vrednost
jedan je jedan

Krv (Revolucija)

Skokom na crvenu tačku
zaokružiti se

Strunu oko disperziva
spacijala
temporalna
udobnih apstrakta
najdebljih

zategnuti gnevnu žicu
i kidati
parčati belo po belo
praznu centralu
srcem intimu
inerciju

Vaša krv tu
do poslednjeg fraktala

Ko (Revolucija)

Ko stoji na praznom
strašnom mestu

Srce (Revolucija)

Srce si

Plači

***** (SAN)**

Struna od sna
pena

od jednog
što ostaje

Ja

Dragana Brdarić

Stalna postavka

Uspavanka

(Realizam, Ulje na platnu)

Mama se vratila
Mama je tu
(mamica obećava)

A pare
Mama ih je skoro
Ko od šale

I nisu je terali
Ništa

Govorili su mnogo više od
Koliko
Ali mama ih nije slušala

Bio je plan
I čika koji je pobedio u igri
Silovanja
I mama je plan morala da
Zaboravi
I novi je smislila

Mama će pričati detetu o svetu
Tu je (mamica ponavlja)
Dugo će da gleda
mamadete
I da sedi i puši dok ne zaspi
detemama

Spavaj sine
Pare su tu
(mamica obećava)

Munch

Sa skramom oko usana
Preplivati vodeni mrak
Nabrekao
I travnat
I gust

Zmije koje prolaze sporo
Zamasi stišnjeni u čaši
se guraju
Ne talasati obrisima
Polako plivati do druge obale i tamo ne naći mir i kružiti
pobegli smo
nismo pobegli

Tonuti od nevidljive kiše
I uzdisati
Klizave trave po vratu
Nije
niko
čuo
Stiskala se voda
školjke i mahovina
i
nije
niko
nikoga
silovao

Neko je plakao reku

Warholl

Mislio je
U zabavišu
Dok su pravili poklone za Dan majki
Moja mama biće Merilinka

Ponavljanja
Važna su podvlačenja

Jedno ko ni jedno

Merilin plava

Merilin žuta
Merilin crvena

...

Mislio je
U zabavištu
Dok su prali zube za Dan majki
 Zašto je mešala Kenedija
 alkohol
 i barbiturate

Naiva

(za točkove korišćen šestar)

Veliki i kockast
sa prozorima punim magle i
masnim skicama čela

Autobus

Poskakuje privezak okačen o retrovizor i
Krst postaje zvezda levo i zvezda desno

Žena pored naizmenično kašlje
I drema
Velika je i njena leva butina sa mnom deli sedište

Pokvareni radijator topi vazduh

Cityscape

Pada ljubičasta boja na nebo

Prolazak kroz glasove i kašljanje

Devojka koja je sama sašila torbu

Trudnica

i

Dva starija gospodina

Prelaze trg

Momak na biciklu mimoišao je čoveka sa kragnom

Starac zborano sedi na klupi pored pijace

U ruci drži skalpel

Umalo su me pregazile u Gogoljevoj ulici
Siva oguljena hauba i cijuk

Ponovo nebo
Izvirilo na Bulevaru
Modro
Plastična cirada kviri romantiku

Dva cigančeta na pešačkom ostrvu
Smeju se glasnije od sirena

Mrtva priroda

Osušene latice
Na stolu

U ormanu uredno
Ispeglane stvari

Otkucaji časovnika – metronom patetike

Iza haljine grudi
Koje plitko udišu
(koliko ima do njih
razloga da se kasni)

Otvoren prozor
Najavljuje zrnasto nebo
I pramenove prašine

Soba je loše mesto za neizvesnost

Čekanje je sećanje
Na prošla čekanja

o poeziji

Mirjana Petrović

METAMORFOZE RUSKE ŠVALJE

Nema sumnje da je blokovska podela sveta već odavno postala istorijska činjenica, pa je, samim tim, i pogled na rusku književnost, usvojen u tom periodu (donekle, ne bez razloga), postao deo književne istorije. Mnoge neosporne i neosporavane književne vrednosti našle su se na ispitu, te je došlo do prevrednovanja starih i usvajanja novih. Tako se savremena ruska književnost našla u pomalo neobičnom položaju. Posle kraha Sovjetskog Saveza, a sa njime i svih propisanih sovjetskih normi, na svetlost dana izašla je samizdatska književnost od '50-ih do '90-ih godina, ali su se sa otkrivanjem i ozvaničavanjem te književnosti paralelno odvijali i živi književni procesi. Isto se dešavalo i u ruskoj poeziji. Pesničke generacije koje su stupile na scenu '90-ih godina donele su sa sobom dvojako nasleđe – zvanično odobrene književnosti koja se štampala u cenjenim književnim časopisima sa pedigreeom i učila u školi i nezvanične, ilegalne književnosti koja se razvijala po kružocima. Neosporno pozitivna odlika ovakvih samizdatskih grupacija jeste u njihovoj raznolikosti i polifoničnosti, pa ipak, činjenica je da je upravo zbog toga svaki od pesnika poznavao samo deo književne stvarnosti sovjetskog perioda i morao da se upozna sa vlastitom književnošću iznova, kada se ova ozvaničila. U isto vreme i sam (istorijski) trenutak je tražio da bude iskazan. Čitavu ovu već poprilično složenu situaciju dodatno tereti i činjenica da su sa otvaranjem Rusije ka svetu mnogi stvaraoci pohrlili izvan domovine i nastavili da pišu u drugim sredinama i u susretu sa drugim kulturama. Tako da već i sami Rusi prate svoju književnost u matici i dijaspori (ovo se odnosi kako na književne konkurse, tako i na specijalizovana izdanja i antologije).

*Šivaća mašina sintakse*³ ili poezija je, u osnovi, prolazila iste procese u demokratizovanoj Rusiji. Veliki broj pesnika koji je iznenada otkrila, kada su se otvorili privatni i državni arhivi, bacio ju je u ekstatično stanje. Mnogi pesnici su doživeli svoje prve zbirke, iako su godinama pre toga bili neprikosnoveni gurui,⁴ polutajna udruženja su postala javna, osnivani su časopisi, almanasi, festivali... Ovaj optimizam će potrajati skoro celu deceniju, sve dok Rusija u potpunosti ne prihvati zapadne potrošačke koncepte i ne primeni ih i na kulturu i umetnost.

Ono što se, ipak, s pravom, može izdvojiti kao izuzetno važno nasleđe iz perioda sovjetske Rusije koje je umnogome uticalo na formiranje i tok savremene ruske poezije jeste nasleđe konceptualizma i metarealizma. Iako se dosta raspravljalo o konceptualizmu i posebno figuri Dmitrija Prigova⁵, u svojoj knjizi, posvećenoj postmoderni u Rusiji⁶, Mihail Epštejn jasno pokazuje da su dva osnovna pravca, ili dva pola u ruskoj književnosti upravo konceptualizam i metarealizam i da oni trasiraju sve savremene književne fenomene. Polarizaciji, donekle, duguju upravo neke Epštejnovne definicije: *Metarealizam je nova forma*

³ Aleksandar Skidan, *Crveni pomeraj*, 2005.

⁴ Činjenica je, na žalost, da mnogi samizdatski pesnici još uvek nisu štampani, ili makar ne u celini.

⁵ Vidi: *Posle konceptualizma*, Dmitrij Kuzmin, Arion, 2002., № 1.

⁶ Михаил Эпштейн *Постмодерн в русской литературе*, Moskva, 2005.

bezuslovnosti što se otkriva sa one strane metafore, ne ona koja joj prethodi, već ona koja u sebe poprima sve njene smislove. Metastvarnost je ona stvarnost koja se otkriva posle metafore; tlo, na koje metafora prenosi svoj smisao, a ne empirijska ravan iz koje je donosi. <...> Konceptualizam je nova forma uslovnosti što se otkriva sa one strane mita, koja razlaže svaku celinu kao nešto lažno i neorgansko. Konceptualizam je poetika ogoljenih pojmova, ..., izvučenih iz zone stvarnosti koju bi trebalo da grade, poetika šema i stereotipova koja pokazuje odvajanje forme i substancije, smisla i stvari. Ova neosporno precizna definicija Epštejna ipak se mora dopuniti opaskom da su ovi pravci egzistirali u isto vreme sa mnogim drugim pravcima (npr: postkonceptualizam, nulti stil ili „veliki poraz“, neoprimitiv, ironična poezija, kontinualizam, prezentizam, lirski arhiv...). Umesno je reći da je savremena ruska *švalja*, pred kojom je osvanulo šaroliko jezičko sukno, podjednako dužna kako ruskom, tako i evropskom i američkom književnom nasleđu (od američke jezičke/lingvističke škole, Beketa, Borhesa, Barta, drugog talasa moderne, u Rusiji nazvanog *visoka moderna*, nadrealizma, vizualizma do izvornog komunizma...).

Imena Arkadija Dragomoščenko, Sergeja Zavjalova, Jelene Fanajlove i Aleksandra Skidana predstavljaju danas nezaobilazne orjentire u plovidbi po savremenoj ruskojezičnoj poeziji. Arkadije Dragomoščenko je jedan od stvaralaca koji je učestvovao u trasiranju ruske poezije (ali i proze), ali koji i danas podjednako snažno vodi ruski pesnički brod. Na granici između metarealizma i kontinualizma, Arkadij Dragomoščenko stvara jedan drugačiji pejzaž proširenih horizonata, prepoznatljiv, ali ipak nigde viđen zaista. Prelazeći bez osetne promene sa proze na poeziju i obrnuto, Dragomoščenko ih prevazilazi, stapa ih organski u jedno, pretvarajući pisma svojim sabesednicima u stihove, a stihove u filozofske traktate (dok se ovi poslednji pretvaraju u opise predela i mesta). „Prorok“, ili makar „stranac“, kako ga svrstava Aleksandar Ulanov,⁷ Dragomoščenko ne samo što je poznat po dijalogu sa američkom jezičkom školom i po utemeljenju metarealizma i njegovih *neuhvatljivih* metafora sa *odloženim* delovanjem, već je filozofski pesnik i utemeljivač disperzivnog subjekta u poeziji.

Zavjalov, Fanajlova i Skidan su pesnici koji su svakako pretrpeli uticaj metarealizma i figure Arkadija Dragomoščenko, ali koji su se kasnije odredili u drugim pravcima. Poezija Sergeja Zavjalova u ranom periodu nosi neskrivene citate iz stihova Dragomoščenko, posebno iz rane poeme *Veliko jednoličje ljubavi*. Ipak, osvajajući sve više svoj izraz pod ogromnim uticajem nasleđa moderne, u sklopu sa velikim interesom za muziku (završena srednja muzička škola) i bavljenjem klasičnom filologijom, Zavjalov danas spada u visoku modernu ili drugi talas moderne u Rusiji, koji se odlikuje vrlo istančanim osećajem za slobodan stih, kao i za formiranje novih formi u poeziji (spajanjem klasičnih stopa bez rime sa muzičkim zapisom...). Najnoviji pesnički dometi Zavjalova definisani su kao *rekonstrukcija* ili prelaz sa dekonstrukcije na rekonstrukciju u savremenoj ruskoj poeziji.

Jelena Fanajlova je počela da stvara kao deo voronješke (Voronež) pesničke grupe koja se raspala krajem devedesetih godina što zbog migracija autora, što zbog suštinskih stvaralačkih razmimoilaženja. Tako je Fanajlova danas bliska novoj vrsti socijalne ili građanske lirike sa snažnim emotivnim nabojem i uplivom svih slojeva leksike u poeziju. Na tragu metarealističke poetike je u početku bio i Aleksandar Skidan koji se kasnije odvojio posebnošću svog iskaza koji on definiše u svojevrsnom manifestu na sledeći način: *Lingvistika, psihoanaliza, politička ekonomija i druge discipline se u „Crvenom pomeraju“ pojavljuju kao represivni diskurzivni režim koji ne ostavlja prostor za tradicionalni lirizam, istiskujući ga na marginu proširenog univerzuma kulturnih smislova, odnosno istiskujući ga u*

⁷ Aleksandar Ulanov, *Аркадий Драгомощенко. На берегах исключенной реки*, 2006., № 10.

oblast arhaične, predindustrijske proizvodnje. Ali se istovremeno ovaj novi režim kolonizira i podriiva iznutra, te postaje bojište za novog lirskog subjekta. To je refleksivni subjekat, koji sebe prikuplja u činu raspršivanja, prožet je tuđim glasovima i potpuno je svestan toga, jer i u njemu, kao i u tim tuđim glasovima, „podjednako jasno pevaju ideje, naučni sistemi, teorije države, kao što su u njegovim prethodnicima pevali slavuju i ruže“.<...> Katastrofalna poetika, koja odgovara pokušaju da se zaustavi najstrašnije, pa makar i cenom vlastite rastrzanosti, svesno prekida komunikaciju, ali ne zbog gordosti, već zbog slabosti i stida i – treba li isticati – zato što teži da uspostavi novu komunikaciju, koja će da odgovori i da podrži upravo taj maksimalno slab poziv.⁸

Ovaj pesnički pokušaj po svojoj intenciji blizak s jedne strane nadrealizmu, a sa druge strane dekonstrukciji, i pod snažnim uticajem levičarskih ideja pretapa se u angažovanu poeziju u kojoj ne progovara sam pesnik, već kroz njega govori dati istorijski trenutak.

Shvatam da će nas opet razgovor, uništavajući sebe,
Dovesti do praga umetnosti, misterijskih vizija vlasti,
I mi ćemo pokuljati gustom rekom, razbijajući se o kamenje...⁹

⁸ Aleksandar Skidan, *Протокол о негативной поэтике*, 2006.

⁹ A. Dragomoščenko, *Vežbe iz istrajnosti*, 1979.

Dmitrij Kuzmin

POSLE KONCEPTUALIZMA

Oni koji razmišljaju o književnoj evoluciji često zapadnu u zamku oveštalog Puškinovog obrasca dobijenom od starca Deržavina, koji se od biografske činjenice jednog klasika pretvorila u idealnu shemu, nalik na biblijsku: Avram rodi Isaka. Tinjanovljeva misao o tome da se književno nasleđe ne prenosi direktnom linijom, već „od strica sinovcu”, najčešće se doživljava kao vispreni paradoks, *bon mot* a – i komplikovano je koristiti tako pojednostavljene stepene srodstva na materijalima neiscrpnog višeglasja ruske poezije XX veka. Same osnove obe formule – Puškinove i Tinjanovljeve, njihovi osnovni pojmovi: blagoslov i nasleđe – kadri su da uvedu u zabludu.

Prvi podrazumeva da autor starije generacije, cenjen i priznat, bira svoje naslednike i nastavljače. Nije bilo potrebno reći da nije bilo tako, već da imena tih naslednika obično budu samo u fusnotama. Mlađa generacija izlazi na pozornicu u drugačijoj kulturnoj situaciji, upućen joj je drugačiji izazov, na koji je svaki od novih autora obavezan da dâ svoj sopstveni odgovor. I što prefinjenije novi autor oseća posebnost prirode nove epohe, odnosno njenu različitost u odnosu na prethodne, time je manja i verovatnoća da će ga „živi klasici“ blagosloviti, koji su i postali klasici jer je njihova darovitost najpreciznije izrazila specifične osobine druge epohe. Zato veći značaj pripada drugom procesu: nova generacija autora bira svoje prethodnike, izdvaja od njih one, koji su im značajniji i interesantniji. Upravo ovaj proces nagoveštava konture buduće istorije književnosti – i Puškin nam nagoveštava takav razvoj drugom formulom: „Slavan ću ostati dok traje sa planetom/bar jednog pesnika dah“.

Slabost druge ideje – o nasleđu – leži u tome, što naslednik, po definiciji opredeljenju, dobija nasledstvo i umnožava ga (nekad, naravno, i proćerda). Međutim, istaknuti stvaraoci često ne samo da stvaraju, odnosno otvaraju nove umetničke mogućnosti, već ih i sami „zatvaraju“, pošto ih u svom stvaranju i realizuju do kraja, do logičke granice. Moguće je naslediti Brodskog ili Vsevoloda Njekrasova – ali to nasledstvo nije moguće umnožiti, već samo proćerdati, stvarajući siromašnije, površne verzije pisma, koje su oni otkrili. Zato je izuzetno važan retrogradni odnos prema bitnim figurama starije generacije: to je prevazilaženje, pokušaj da se sruše čvrsti okviri pravila i normi, koje su prethodnici stvorili. Što jače nova književna generacija oseća potrebu da nešto suprotstavi otkrićima starijeg autora – to je značajnije mesto tog autora u književnoj evoluciji.

Mihail Ajzenberg piše o Dmitriju Aleksandroviču Prigovu: „U najmanju ruku, bio je sedam godina – od početka osamdesetih „usijana“ tačka naše kulture. To je veoma dugo i to je ogromna zasluga“. Kao što uvek biva kod Ajzenberga (uostalom, nije to zbog ličnog stila, već zbog opšteprihvaćenog metoda: kritički esej večno balansira na granici sa beltristikom), najpre imaš želju da se složiš, a onda tražiš dešifrovanje: šta znači – biti usijana tačka? Zbog čega i na koji način prestaješ to da budeš.

Da počnemo ab ovo. Dvadeseti vek je postao vek ranije nevidenog mnoštva umetničkih jezika. Književni prostor se progresivno širio i usložnjavao. Što više živih poetika koegzistira u jednoj epohi – to je veća sloboda manevrisanja svakog autora, koji ima

mogućnost da iz najrazličitijih izvora prikuplja komadiće, kako bi ih pretopio u individualan stvaralački izraz. Razmatrajući „srebrni vek“, lako pada u oči, kako razgranatost individualnih poetika unutar jedne poetske grupe kontinuirano raste od starijih simbolista ka mlađim, potom ka futuristima i akmeistima – a to je zato što je u književnom prostoru postajalo sve više „drugačijih tačaka“, u odnosu na koje je autor mogao da se odredi. Međutim, postoji i druga strana medalje: videći koliko je u savremenoj poeziji mnogo različitih puteva (a svaki je na svoj način plodotvoran), autor, kritičar, istraživač (dobronamerni, naravno) više ne može da insistira na apsolutnoj produktivnosti neke (i svoje lične) metode. S druge strane, situacija se malo po malo navikavala na misao o potrošnosti, konačnosti svakog umetničkog jezika – nije tek tako upravo „srebrni vek“ potpomogao stvaranje ideju Šklovskog o automatizmu u umetnosti.

U ruskoj samizdatskoj književnosti 50-ih i 70-ih godina XX veka, ovo uistinu vavilonsko višejezičje se razbukvalo, nakon iznuđene pauze najstrašnijih godina sovjetskog totalitarizma, sa novom snagom. Jer osnova ovog prostora, koji je postojao paralelno sa zvaničnim književnim prostorom, postajali su kružoci, koji su nicali stihijski, tu i tamo. Od samog početka nije bilo zajedničkih autoriteta, zajedničkih orijentira – zbog toga što nije bilo jedinstvenog književnog procesa, u koji je autor koji počinje – u normalnoj kulturnoj situaciji – obavezan da se ugradi na ovaj ili onaj način. U jednom kružoku su se oslanjali na metafizički hermetizam poznih Mandeljštamovih stihova, u drugom – na demonstrativni asketizam poznog Hodaseviča, neko se oslanjao na radikalne ruske futuriste, poput Kručoniha ili Čičerina, na njihovo odricanje od reči i pretvaranje slova, glasova, slika u materijal poezije, neko je, pak, kao model uzeo oberiute Harmsa i Vedenskog sa njihovim svakodnevnim životom svedenim na apsurd, neko je apelovao na englesku književnu tradiciju u liku Odena ili Frosta, a neko opet na nju, ali u vidu objective school...Sve u svemu, u prostranstvu samizdatske književnosti nije se ni formirala „glavna linija“, mejnstrim, nije se izdvojila dominantna poetika.

Upravo se na tom fonu, 70-tih i 80-tih godina, između ostalih pravaca, pojavljuje ruski konceptualizam. Umetničkih je otkrića toliko mnogo, da ni jedno od njih više nije principijelno – to je osnovna ideja Dmitrija Aleksandroviča Prigova. Svi postojeći umetnički jezici nisu tek u principu podložni trošenju, nego su već istrošeni, i ubuduće nijedan individualni izraz nije moguć. Prema publikacijama u godinama „perestrojke“ činilo se da se radi isključivo o unutrašnjoj praznini, osiromašenosti sovjetskog jezika – svakodnevnog, zvaničnog, poetskog, da je pred nama vrsta soc-arta, „ironične poezije“ (kritika tog vremena je pokušavala da interpretira ironiju kao žanr, na taj način demonstrirajući svoju sovjetsku veštinu: može se šaliti samo na mestima, koja su unapred za to predviđena). Poklonici ovakve interpretacije sada jadikuju zbog toga što je Prigov počeo da piše gore, podrazumevajući, verovatno, da većinu njegovih tekstova nije moguće iseliti u humoristički geto 16. stranice „Literaturke“. Međutim, i pre dvadeset godina bilo koji umetnički jezik mogao je postati objekat ironije Prigova, između ostalog i neki, koji je veoma daleko od prepoznatljivog sovjetskog nedostatka stila: recimo, homoerotska lirika sa stoičkim intonacijama, koju je pre njega na jedvite jade utemeljio Jevgenij Haritonov, ili seksualno-mistični „crnjak“ Jurija Mamljejeva, ili apsolutno preklapanje granice između stiha i unutrašnjeg monologa, koju je zastupao Vsevolod Njekrasov. Potpuna ravnopravnost umetničkih jezika, opšta reverzibilnost stila (šta bilo je moglo da se zameni čim bilo), pobeda entropije – nikakve lične karakteristike tekstova stvaranih u ovom sistemu pojmova nisu bitne: tako nastaje titanski projekat Dmitrija Aleksandroviča Prigova, zasnovan na ideji da napiše 24000 pesama do 2000. godine (apriori

je izlišno pitanje o tome kakve će – dobre ili loše – biti te pesme). Mihail Ajzenberg piše da se Prigov na književnoj sceni navodno pojavio sa motom: „Došao sam da sebi dam slobode, a sa vama (drugim pesnicima) – da se obračunam“; preciznije rečeno, problem kojim se poigravao Prigov – problem apsolutnog kraja poezije i njeno pretvaranje u „zanat“ – a zanat je kada manje-više vešte zanatlije po manje ili više savršenom modelu prave nešto, što bi trebalo da zadovolji potrebe naroda za onim „što će biti lepo“. U tom smislu problematika konceptualizma je najfundamentalnija od svih, koje su ponuđene od 70-tih do 90-tih godina. U takvom svetlu Prigov se može nazvati „usijanom“ tačkom književne epohe. Ali, vreme sugerše i druge probleme i druga rešenja.

Prevazilaženje konceptualizma kao više ili manje svestan zadatak ostvaruje se, kako se može videti, tek krajem 90-tih godina. Do tada je konačno završena decenija „izlaska iz ilegale“: sve ono bitno, što je bilo stvoreno za četiri i po decenije samizdatske poezije, bar je u nekoj meri objavljeno, i predstavnici mlade književne generacije na najranijem stupnju svog formiranja vide pred sobom kompletnu sliku razvoja ruskog stiha druge polovine XX veka. Do tada nije bilo sasvim jasno da konceptualizam polaže prava na osobiti status među mnogim tokovima u doba raznoglasja moderne poezije.

Šta znači „prevazilaženje“? Ako se površno baci pogled, može se učiniti da je veoma jednostavno zaobići apokalipsu Prigova: kažu nam da poetska inovacija, individualni umetnički izraz više nisu mogući, a mi se ipak izražavamo i otkrivamo nekakvu novu stvaralačku mogućnost, stvaramo novi jezik. Po staroj Puškinovoj formuli: „Mrdanja nema, reče bradati mudrac. Drugi prećuta i poče ispred njega da hoda“. Eto, blago onima koji su spremni da se zadovolje ovakvom jednostavnom logikom (napomenuću u zagrada, da sam i ja od tih), ali Aleksandar Sergejevič, kao što se sećamo, ne zaboravlja da ukaže na njenu relativnost. Dmitrij Aleksandrovič takođe nam govori o relativnosti: svaka nova pesnička reč je nova u odnosu na druge, već izrečene i smeštene u sistem tradicionalno razumljive poezije, ali ako je čitav sistem zastareo, umrtvio se, onda nikakvi pomaci unutar njega više nisu suštinski, preostaje da se ogled vrši nad sistemom, izlazeći van njegovih granica.

Problem mlade poezije, koja teži da prevaziđe konceptualizam, može biti formulisan na sledeći način: znajući da se ništa novo i svoje više ne može reći, kako onda iskazati novo i svoje?

Jedan od značajnih događaja u životu mlađeg književnog pokoljenja kraja 90-tih bio je intenzivni stvaralački dijalog dva autora, Dmitrija Sokolova i Dmitrija Vodenjikova, ovekovečen u zbirci prvog (*Koverat*, 1997) i u dvema knjigama drugog (*Holiday*, 1999, *Kako treba živeti, da bi čovek bio voljen*, 2001). Krećući se paralelnim putanjama, obojica počinju od prefinjenog mitotvorstva, upisujući patnje lirskog subjekta u pejzaž kitnjastog sveta, bestijarija.

Zelen rog u belog bika.
Pojma nemam, al tu gde lasta krešti
Ja ću umreti, a tvoja ruka
Kraj okna drhti i tananog lika:
Eto ide zeka, zmija i slon stoji
Eto šušti drvo, crv i senica
Nad tobom čaj, čuješ, u šolji
Lije iz dlana zrikavca...

(Dmitrij Sokolov)

Svet je pun različitih glasova, pesma se pretvara u mikro dramu, gde u svakom glasu postoji nešto od lirskog subjekta. Međutim, postepeno se pejzaž osipa, bleedi, i autor (a zajedno s njim i čitalac), ostaje oči u oči sa golim kosturom bitisanja:

Al eto kad i stvarno ostarim –
Izujedan i modar – pa ko će, ko će tad
Smeti nalik meni, poput meni biti?
Za platneni, potkožni – za ovaj had
Bar neko hoće li oprostiti, oprostiti.

(Dmitrij Vodenjikov)

Sve svetlo, novo i individualno (mada, razume se, povezano sa prethodnom poetskom tradicijom – recimo sa Jelenom Švarc, čiji je uticaj na Vodenjikova više puta bio istican) oba autora naizmenično proteruju iz svojih tekstova, i što se ide dalje, to je jezik banalniji, to su trivijalnija i očiglednija preživljavanja koja se opisuju. Aleksandar Ulanov piše o stihovima Vodenjikova: „Čovek voli – ali kod njega nema ničega, osim izlizanih reči („molim te, voljena, rođena/jedina, smrtna, živa...“). On zna da je to kliše, ali nije sposoban da izvrši napor koji će ga pretvriti u individualni jezik. On shvata da govori tuđim rečima i jasno mu šta govori. „Shvatio sam, da je to banalnost“. Ali, to je banalnost bliska autoru (i slušaocu) i time je do pola opravdana“. Ulanov ima pravo u svom razmatranju, ali se nije zapitao o razlozima (i to je čudno, jer on zaredom navodi: „Razume se, Vodenjikov koristi iskustvo Prigova“). Jer upravo je Vodenjikov, kako se čini, ranijim tekstovima u potpunosti dokazao svoju „sposobnost na napor, usmeren prema individualizaciji“, koja je razumljiva u okviru tradicionalnog poetskog sistema, - ali ga ta sposobnost više ne zadovoljava:

A šta je to u meni pevalo i htelo,
I šta to još sad pevati tu hoće,
(samo) moja stvar je sve to bilo
I s tim na kraj sam ću ja izaći.

Ono što je nekad „težilo i pevalo“ u pesniku – u biti svojoj nije bilo njegovo, već je pripadalo poeziji, jeziku, mitu. Sada on peva sam. Odbacivši sve pozajmljeno od palog (kako svojim iskustvom konstatuje Prigov) poetskog kosmosa, Vodenjikov ostaje pri banalnim, dirljivim, izuzetno malobrojnim rečima i emocijama – ove reči su nikakve i ničije, i zato niko (uključujući Prigova) ne može da spreči Vodenjikova da ih naziva svojim.

Sokolov ide drugim putem. Njegov zbornik „Koverat“ završava se tekstem „Devojka bez miraza i ostala lica“, čija je složena montažna struktura preduhitrla nešto kasnije cikluse Vodenjikova, ali tamo, gde se kod Vodenjikova višeglasje tek imitira (čak i epigrafi se samo pretvaraju da su takvi, jer su napisani specijalno za taj slučaj), Sokolov radi sa originalnim citatima i odlomcima, od drame Ostrovskog do članka Mihaila Kuzmina. Međutim, ako je moto konceptualizma – rad sa tuđim govorom zbog nemanja i nemogućnosti svoga, onda Sokolov organizuje od tuđeg materijala svoj *sopstveni* lirski izraz. Da bi se pokazalo kako se

tekst gradi, trebalo bi navesti tekst u celini, rezultat je ipak celina od malog autorskog pesničkog fragmenta:

Ja nemam televizor, ni telefon, ali ću uskoro imati;
ja nemam kompjuter, ni automobil, ali ću uskoro imati;
ja nemam srećnu porodicu, ali ću uskoro imati;
ja nemam zbirku pesama, ali ću uskoro imati;
ja nemam još ponešto, ali ću uskoro imati;
sve umem, sve imam, nikada neću onemeti,

i citata Kuzmina: „Dikensov mister Potsnap se bunio, zbog toga što moderna književnost, muzika, skulptura njegovog doba ne odražavaju njegov život. A život ovog džentlmena se sastojao u tome da je on ustajao, brijao se, odlazio u Siti, vraćao se kući, ručao i odlazio na spavanje iz godine u godinu“. Sokolov zastupa misao, koja je suprotna misli Kuzmina: upravo ta rutina, trivijalni svakodnevni život sa svojim banalnim rečima i neveštima preživljavanjima ostaje jedino ostrvce originalnosti, poslednji mogući izvor poetskog izraza.

Kiril Medvedev je, poput Vodenjikova i Sokolova, počeo sa potragom za efektivnim izrazom – naginjući, istina, više prema minimalizmu, nego prema baroknoj kitnjatosti:

Mačkama lutalicama
Već je zlatna svadba
Posle petog sata
poznanstva

Postkonceptualistički slom pretvorio je ranu poetiku Medvedeva u potpunu suprotnost: njegove sadašnje pesme su upravo prepunjene – svakoj misli lirski subjekat prilazi dugo i postepeno, sa mučnim zastajkivanjem, onda dugo tapka u mestu, pa iznenadnim kosim skokom iskače van njenih granica i u strahu se vraća na već utabano parče zemlje:

ja nekako
sada ne želim
da se sećam detinjstva
zato što
mi se čini da
se u godinama
u kojima sam ja sada
više ne moramo
da ga se sećamo;
ja mislim
da u ovim godinama
nostalgije za detinjstvom
a tim pre za mladošću
ne treba da se oseća;
ja sam
protiv
nostalgije...

Osnovni emocionalni sadržaj ove pesme je totalni nedostatak samopouzdanja govornika i neodstatak vere u svoj govor: zato je, da bi se barem nešto reklo, šta bilo, sitnica, besmislica, potreban napor. Odakle potiče taj nedostatak vere, potpuno je jasno: jer dokazano je da ništa novo i ništa svoje ne može da se kaže, a ja ipak pokušavam...

Potpuno sporedni motiv Medvedeva o nesigurnosti čoveka pred licem globalnih kulturnih procesa, nedavno se ispostavio kao izuzetno tražen: delo Medvedeva sa karakterističnim nazivom „Tekst, posvećen tragičnim događajima 11. septembra u Njujorku“ postalo je, po mom viđenju, najadekvatnija reakcija ruske književnosti na katastrofu koja je potresla svet. Naziv, pre svega, odražava nemogućnost da se nađu precizne i određene reči za čitav spektar osećanja, koja se bore u duši normalnog čoveka dok misli o njujorškim događajima – a osim toga, ukazuje i na odbijanje autora da ovo delo okvalifikuje bilo kao pesmu, bilo kao prozu. Pred nama je nešto kao poema u prozi: svaki fragmen je sam po sebi potpuno prozaičan, ali princip njihovog prožimanja, sistem ponavljanja, produžavanja, prozivanja – predstavlja direktan razvoj načina pisanja, koji je autor pronašao u slobodnom stihu. Značajan deo fragmenta, kao i u pomenutom tekstu Sokolova, predstavlja citate: lirski subjekat Medvedeva, ne udaljavajući se od teme, misli o onome što se dogodilo i skrupulozno fiksira kao svoje sopstvene misli i osećanja, i ono što je on čitao ili slušao. I ovde se naročito jasno uočava kardinalna razlika postkonceptualizma od konceptualizma: u istoj takvoj montaži citata i pseudocitata kod Lava Rubinštajna, autor bi se zaustavljao *nad* svakim izrazom, razgolićujući i rasvetljujući njihovu bespomoćnost, kliše, unutrašnju prazninu – nasuprot tome, Medvedev pokazuje kako je lirski subjekat spreman da se poistoveti sa svakim od njih, uključujući i one dijametralno suprotne, on u svakom od njih vidi kako svoj deo praznine i klišea, tako i svoj deo zbilje, napaćenosti, punoće. Pokušavajući da osmisli čitav taj haos različitih mišljenja, na koja je nailazio ne samo u štampi, već i u svojoj sopstvenoj svesti, junak Medvedeva neizbežno upada u ispraznu beskonačnost refleskije: preispitvanje, preispitivanje sopstvenih preispitivanja itd. Međutim, dok je za konceptualizam ta glupa beskonačnost ono, što se čitaocu preztnira kao rezultat, mrtva, iscedena zemlja kulture, onda postkonceptualizam pokazuje živog čoveka, kako se kreće po toj isto zemlji.

U potrazi za rečima, čija zasićenost subjektivnim, ličnosnim smislom nije podlegala diskreditaciji, autori, koji su težili da prevaziđu konceptualizam, ne dogovarajući se dolaze do jednog istog postupka – nazovimo ga „zona zasenčenog smisla“ (tj. Smisao je ugrađen u ovaj deo teksta, ali je sakriven za neupućenog čitaoca).

10.00 — telefonirati miliciji u vezi sa pasošem.

14.00 — svratiti kod Orlickog u RGGU (Ruski državni humanitarni univerzitet).

16.00 — sastanak sa Natalijom.

18.00 — Sastanak sa Kukuljinim.

18.15 — sastanak sa Oščepkovim.

18.30 — Klub esejista, može i nešto pre sedam, svakako neće ranije početi.

(Danilo Davidov)

Izgleda da ovo baš liči na ono, čime su se bavili prethodnici konceptualizma – ruski konkretisti na čelu sa Janom Satunovskim, koji je izbacio moto: „Najvažnije je imati drskosti znati da je to pesma“ . Međutim, podudarnost je samo spoljašnja: Satunovski, Ivan Ahmetjev,

Mihail Nilin iz svakodnevnog, ili zvaničnog jezika, ili unutrašnjeg monologa uzimaju fragmente, koji pod određenim uglom otkrivaju svoju sopstvenu poetičnost. U odlomku Davidova iz beležnice nema nikakve poetičnosti, ni lične, ni one koja bi se zasnivala na vlastitoj organizaciji govora. Nudeći čitaocu da ovaj fragment posmatra kao lirsku pesmu, Davidov želi da skrene našu pažnju na to da iza svake od ovih beležaka za lirskog subjekta postoji nekakvo osećanje, nekakva emocija, odnos prema navedenom konkretnom čoveku ili prema pomenutoj situaciji. Kakva je to emocija – ne znamo i nećemo saznati (autor nam stavlja do znanja da nije siguran u sposobnosti koje ima njego poetični jezik da tu emociju prenese), ali mi moramo, prema misli pesnika-postkonceptualiste, da znamo i pamtimo: ta emocija tamo postoji.

Naročito često se kao „zona zasenčenog smisla“ pojavljuju imena: sama priroda vlastitog imena isključuje devalvaciju smisla: jer to ime samo po sebi ne znači ništa i istovremeno može da znači mnogo toga. Konceptualizam je stavio pod sumnju sposobnost reči *biti* značajan, bitan – a postkonceptualizam zahteva da reč svedoči o značaju i bitnosti. Postoji još jedna nijansa, sa kojom se poigravao Danilo Davidov:

Dimi Prokofjevu su se razvezale pertle,
to bi, uostalom, mogao biti i neko drugi, koja je razlika,

naravno, pertle se mogu razvezati bilo kome, to samo po sebi ne znači ništa. Međutim, one su se razvezale ipak Dimi Prokofjevu. Ako se radi o poeziji kao o svedočanstvu – zar je na svedoku da razdvoji važno od manje važnog? Svedočanstvo mora da bude istinito i potpuno, može se reći čak i da je upravo potpunost svedočanstva – njegova istinitost.

Nakaznost, izlizanost jezika, upadanje u banalnost misli i osećanja, nedostatak jasno izraženog ličnog stava, elementi smisla koji principijelno ne mogu da se dešifruju – čini se da su sva ova svojstva ubistvena za poeziju, zato što su sposobna samo da odgurnu čitaoca. Pa čitalac je čitaocu vuk. Jedni u poziji traže nešto snažnije, svetlije i privlačnije, nego što je njihov sopstveni unutrašnji svet, za druge je bitan izraz, koji omogućava svest o doživljenom duševnom neskladu i kulturni potres, da oseti da ista ta stanja preživljava i neko drugi. Istovremeno, autori-postkonceptualisti vode borbu za originalan izraz, ali ne radi čitalaca (a zar se prava umetnost stvara radi čitalaca?). To je uslov stvaralačkog (ako ne ljudskog) preživljavanja. Najekspresivniji dokaz tome, po svoj prilici, dobio sam svojevremeno mejlom od Jelene Kostiljeve, koja je 2000. godine dospela u uži spisak omladinske književne nagrade „Debi“, zajedno sa već citiranim Danilom Davidovim.¹⁰ Izuzetna lirski pesma koju mi je poslala, pesma o ljubavi, odjednom je otkrivala nekakvo premošćavanje, napuštala je početnu temu (i uopšte joj se više nije ni vraćala: autor kao da je iskoristio povod da više ne govori o onome, o čemu joj je bolno i teško da govori):

...nešto mi se desilo sa tastaturom — stisnem razmak —
pa evo, ispade prazan red
mikro pauze postadoše totalno makro,
praznina, izvinite, pardon, postade veća od reči

¹⁰ Umesno je primetiti da za uži izbor poezije u ime žirija nije odgovarao nekakav strastveni postmodernista, već Bahit Kenžejev – kome se, očigledno, kao i meni postkonceptualistička tendencija učinila kao jedna od najvažnijih u mlađoj generaciji ruskih pesnika.

— prazan red, tvrdi autor, pojavio se zbog toga što joj se zaglavila tipka razmaka. Dok sam čitao fajl sa pesmama, slučajno sam uključio režim pokazivanja specijalnih simbola (koji se pri štampanju ne pojavljuju) i otkrio da posle reči „stisnem razmak –“, zaista sledi dugi niz razmaka, koji se nastavljaju i u sledećem redu. Jasno je da je takav efekat nemoguće reprodukovati kod bilo kog objavljivanja – kako na papiru, tako i na Internetu. Čitalac može da poveruje Kostiljevoj na reč ili da to doživi kao izmišljotinu, Kostiljeva ne može na to da utiče; ona samo radi sebe želi da zna da je sve što ona piše – istina.

Višeglasje, koje postoji u današnjem poetskom prostoru, dozvoljava svakakvim autorima (i svakakvim čitaocima, razume se) da se kreću svojim kursom, da biraju svoj sopstveni sistem orijentira i hijerarhiju autoriteta. Tokovi, koje sam u ovom članku označio kao postkonceptualizam, tek su jedna od mogućnosti u razvoju modernog ruskog stiha i teško je zamisliti da ova mogućnost prevlada nad ostalima. Pa i u masovnu ljubav čitalaca prema ovakvoj poeziji je teško poverovati (mada su tokom nastupa Vodenjikova, na primer, u moskovskim književnim klubovima uvek pune sale, na čemu bi pozavideli i neki „živi klasici“). Ali, ako postoji kraj poetske ekumene, iza koga pljušti hladna crna voda nepoznatog okeana – možda okeana tišine? – onda je najbliže tom kraju danas dospela ekspedicija postkonceptualista.

prevela sa ruskog Nataša Rašović; redaktura prevoda Mirjana Petrović

pisali su:

Arkadije Dragomoščenko (Аркадий Трофимович Драгомощенко) rođen je u Potsdamu 1946. godine. Vodi seminare kreativnog pisanja *Иные логики письма* pri Smoljnom institutu slobodnih nauka i umetnosti, u SPb (odeljenje *Bard College, NY*) i u SLS (*Annual USA-Canada - SPb creative writing program*). Dobitnik je nagrade *Andrej Beli* za 1978. godinu, nagrade časopisa *P(ost)M(odern)C(ulture) – Electronic Text Award* za 1995. godinu i međunarodne nagrade *The Franc-tireur Silver Bullet* za 2009. godinu. Predavao je na *State University of New York at Buffalo* i na *University of California at San Diego*, *New York University*. Objavljene knjige: *Небо Соответствий* (1990), *Ксении* (1994) *Фосфор* (1994), *Под подозрением*, (1994) *Китайское солнце* (1997), *Описание* (2000), *На берегах исключенной реки* (2005), *Безразличия* (2007), *Description* (1990), *Xenia* (1993), *Chinese Sun* (2005), *DUST* (2008) i dr. Sa engleskog je prevodio Lin Hedžinien, Roberta Krilija, Džona Ešberija, Majkla Palmara, Eliot Vajnberger i druge. U novembru 2009. godine, na 41. konferenciji *American Association for the Advancement of Slavic Studies*, koja je održana u Bostonu, stvaralaštvu Dragomoščenka je posvećen okrugli sto: *From Underground Magazines to Cross-Cultural Poetics and Media Art: Arkadii Dragomoshchenko and Alternate Routes in Contemporary Russian Literature*.

Sergej Zavjalov (Сергей Завьялов) rođen je 1958. godine u Carskom Selu kod Peterburga, u porodici koja vodi poreklo iz Mordovije. Završio je Filološki fakultet Lenjingradskog univerziteta (klasični jezici). Počeo je da štampa stihove u Peterburškom *Samizdatu*, bio je član alternativnog saveza pisaca *Klub 81*. Autor je tri zbornika: *Melika 1*, *Melika 2* i *Melika 3*. Priprema četvrtu knjigu *Reči*, kao i knjigu eseja. Prevođen je na mnoge jezike. Živi u Finskoj.

Aleksandar Skidan (Александр Скидан) je pesnik, kritičar i prevodilac rođen u Lenjingradu 1965. godine. Bio je slušalac *Slobodnog univerziteta* (1989 – 1992). Radio kao operater kotlarnice na gas. Autor je zbirki *Делириум* (1993), *В повторном чтении* (1998), *Красное смещение* (2005), *Распоржение* (2010) i knjiga eseja *Критическая масса* (1995) i *Сопrotивление поэзии* (2001). Prevodio je savremenu englesku poeziju i prozu, između ostalog i roman Pola Boulsa, kao i teoretske radove Pola de Mana, Dž. Hilisa Milera, Žan-Lika Nansija, Slavvoja Žižeka, Antonija Negrija. Dobitnik je nagrade Turgenjevskog festivala kratke proze (1998), nagrade *Most* za najbolji ogleđ od poeziji (2006) i nagrade *Andrej Beli* za poeziju (2006). Prevođen je na mnogo jezika, a 2008. mu je izašla zbirka *Red Shifting* u Americi. Član radne grupe *Что делать?*.

Jelena Fanajlova (Елена Фанайлова) rođena je u Moskvi 1962. godine. Završila je Voronješki medicinski fakultet i Voronješki Filološki fakultet (lingvistika). Radila je kao lekar, predavala na Fakultetu žurnalistike, a sada radi kao novinar i saradnik radio *Slobode*. Objavljuje redovno počev od 1999. godine, dobitnica je nagrade *Andrej Beli* za 1999. godinu i prvi nosilac nagrade *Московский счет* (2003).

Siniša Tucić je rođen 1978. godine u Novom Sadu. Pesnik, esejista i multimedijalni umetnik. Objavio je tri zbirke poezije: *Betonska koma* (1996), *Krvava sisa* (2001) i *Nove domovine* (2007). Jedan je od priređivača zbornika nove novosadske poezije *Nešto je u igri* (2008). Saradivao je u časopisima: *Tisa*, *Ovdje*, *Transkatalog*, *Simposion*, *Nezavisni*, *Danas*, *Stanje stvari* i *Polja*. Bavio se scenskim izvođenjem u Kamernom pozorištu muzike – *Ogledalo*. Živi i radi u Novom Sadu.

Marija Knežević je rođena u Beogradu, 1963 godine. Diplomirala je na grupi za Opštu književnost i teoriju književnosti, Filološkog fakulteta u Beogradu, 1989. godine. Magistrirala je na *Michigan State*

University (Michigan, USA), na grupi za Komparativnu književnost, 1999. godine. Poeziju, eseje, prozu i prevode je objavjivala u gotovo svim domaćim književnim glasilima, kao i u nekim američkim, kanadskim, španskim, poljskim i bugarskim časopisima. Zastupljena je u mnogim antologijama savremene srpske poezije i proze. Objavila je sledeće knjige: *Hrana za pse* (roman u kratkim pričama, *Matica srpska*, Novi Sad, 1989), *Elegijski saveti Juliji* (poezija, *BIGZ*, Beograd, 1994), *Stvari za ličnu upotrebu* (poezija, *Prosveta*, Beograd, 1994), *Doba Salome* (poezija, *Prosveta*, Beograd, 1996), *Moje drugo ti* (poezija, *Vajat*, Beograd, 2001), *Querid* – elektronska prepiska sa Anikom Krstić iz bombardovanog Beograda (*Vajat*, Beograd, 2001), *Dvadeset pesama o ljubavi i jedna ljubavna* (poezija, *RAD*, Beograd, 2003), *Knjiga o nedostajanju* (eseji, *Nezavisna izdanja Slobodana Mašića*, Beograd, 2003), *Das Buch vom Fehlen* (izbor iz knjige eseja *Knjiga o nedostajanju*, *Wieser Verlag*, Wien, 2004, dvojezično izdanje), *Ekaterini* (roman, *Filip Višnjić*, Beograd, 2005), *In tactum* (poezija, *Povelja*, Kraljevo, 2005, nagrada *Đura Jakšić*, 2006), *Uličarke* (poezija, *RAD*, Beograd, 2007), *Knjiga utisaka* (kratki eseji, *Treći trg*, Beograd 2008), *Ekaterini* (*Czarne*, Poland, 2008, drugo izdanje knjige, na poljskom jeziku), *Fabula rasa* (samostalno izdanje autorke, 2008), *Ekaterini* (*Wieser Verlag*, Klagenfurt, 2009, treće izdanje knjige, na nemačkom jeziku) i *Ulicznice* (*slowo/obraz terytoria*, Gdansk, drugo izdanje knjige, na poljskom jeziku). Objavila je i knjigu prevoda izabranih pesama Čarlsa Simića, *Kasni sat* (*Otkrovenje*, Beograd, 2000). Poema *El Vijaero* koju ovom prilikom objavljujemo deo je neobjavljene knjige *Shen*. Živi i radi u Beogradu.

Marjan Čakarević je rođen 1978. godine. Diplomirao je i završio master studije na katedri za srpsku i svetsku književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Objavio je sledeće knjige: *Isečci*, Beograd, (1997), *Rad na malom prostoru*, (grupa autora), Beograd, (1998) i *Paragrad*, Beograd, (1999). Uskoro bi trebalo da mu izađe spev *Sistem*. Poeziju objavljuje od druge polovine devedestih godina u srpskim i regionalnim časopisima, a zastupljen je u nekoliko antologijskih izbora srpske poezije. Književnu kritiku je objavljivao u *Beogradskom književnom časopisu* (stalni saradnik), *Betonu*, *Poljima*, a članke i polemičke tekstove u *E-novinama*. Radi u književno-tribinskoj redakciji Kulturnog centra Beograda.

Dragana Brdarić rođena je 1982. godine u Novom Sadu gde pohađa doktorske studije iz psihologije i bavi se psihoterapijom. Poezija joj je prvi put štampana u zborniku *Rukopisi*, a kao pobednik 23. festivala *Dani poezije* u Zaječaru, objavila je pesničku zbirku *Igre za decu grada* (2009).

Mirjana Petrović je rođena 1976. godine u Talinu, SSSR. Doktorant je na smeru Nauka o književnosti. Književni je prevodilac i bavi se teoretsko-istraživačkim radom u oblasti književnosti (poezija).

Dmitrij Kuzmin (*Дмитрий Кузьмин*) rođen je 1968. godine u Moskvi. Diplomirao je i magistrirao na Filološkom fakultetu. Od 1993. godine glavni je urednik izdavačke kuće ARGO-RISK. Pokretač je književnog kluba *Avtornik*. Od 1997. godine osnivač je i kurator pionirskog projekta savremene ruske književnosti u elektronskom obliku *Vavilon*. Godine 2002. dobio je nagradu *Andrej Beli* za svoj doprinos književnosti. Piše poeziju i kritiku, te prevodi sa engleskog, francuskog i beloruskog jezika.

Impresum

- › urednici
Bojan Savić Ostojić
Vladimir Stojnić
- › web dizajn
Goran Savić Ostojić
Nikola Zlatanović
- › lektura
Jelena Milinković

